

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: EN MER SELVSTENDIG KIRKE

ARTIKLER OG INNLEGG

MER HIMMEL PÅ JORD

JESUS ER HERRE

VOKSNE MENN KLATRE IKKE I TRÆR

ET SVAR TIL RIISE OM ÅRSTALL,
KIRKEORDNING OG KIRKELIG
LEDERSKAP

ORD AV LUTHER

SØNDAGSTEKSTEN

ASKEONSDAG

1. SØNDAG I FASTETIDEN

KVINNEDAGEN

2. SØNDAG I FASTETIDEN

EN MER SELVSTENDIG KIRKE

1. januar 2017 skjedde en avgjørende endring i Den norske kirkes forhold til staten. Fra da av er Kirkerådet og bispedømmerådene ikke lenger statlige forvaltningsorganer, og prester og ansatte i kirkeråds- og bispedømmerådsadministrasjonene ikke lenger ansatt i staten. I stedet er de nå ansatte i Den norske kirke som nasjonalt rettssubjekt. Denne overgangen markeres med rette på ulikt vis.

Høsten 2016 ble det arbeidet hardt for å få ulike administrative systemer på plass, ved siden av at det ble framforhandlet et nødvendig avtaleverk mellom KA som arbeidsgiverorganisasjon og den nye arbeidsgiveren på den ene side og arbeidstakerorganisasjonene på den andre side. Alle disse ulike prosessene synes i skrivende stund å være i god gjenge. På avtalesiden er noen av særavtalene blitt forlenget inn i 2017 og vil bli gjennomgått av partene utover i året. Det gjelder bl.a. den mye omtalte arbeidstidsavtalen. Selv om man fra Kirkerådets side ikke har hatt til intensjon å gjøre større materielle endringer i prestenes arbeidsbetingelser, gir denne runden likevel en mulighet til å rette opp i forhold som begge parter finner problematiske. Selve arbeidstidsordningen står neppe til diskusjon i denne ordning, men nødvendige justeringer vil partene kunne bli enige om.

Selv om endringene i forholdet mellom stat og kirke ved årsskiftet ikke er ubetydelige, skal man heller ikke overdrive deres betydning. Å identi-

fisere dette som den avgjørende overgang til en "fri folkekirke" er en sannhet med modifikasjoner. En slik forståelse underslår at kirken fram til nå faktisk har hatt betydelig frihet, og den underslår de bindinger til staten og det offentlige, som fortsatt består. I virkeligheten er hendelsene ved årsskiftet et ledd i det som gjerne har blitt karakterisert som en "skrittvis utvikling" – fra en situasjon der kirken var fullstendig integrert i statsapparatet på linje med andre etater og virksomheter (som statens religionsvesen), til en situasjon der kirken er fullstendig uavhengig av

En selvstendig kirke kan ikke nøye seg med å avvente rammebetingelser som andre fastsetter, men må ta ansvar for sin egen økonomi.

staten. Gjennom de siste to hundre års historie har vi beveget oss langt fra den første situasjonen i retning av den siste. Om og når vi får en kirke som er helt uavhengig av staten, vet ingen, men det synes i alle fall å være både kirkelig og politisk vilje til å

føre selvstendigjøringen enda et skritt videre i årene som kommer.

Med tanke på den definerende av rettssubjektivitet og virksomhetsoverdragelse som skjedde ved årsskiftet, er det ikke minst grunn til å minne om at noe tilsvarende skjedde for soknernes del i 1997. Gjennom en liknende lovendring fikk soknernes status som rettssubjekter skilt fra kommunene, og kirkelige medarbeidere ble overført fra kommunene til soknene. I omfang var virksomhetsoverdragelsen den gang mer omfattende enn den som har skjedd i år.

Selv om Den norske kirke på nasjonalt plan ved årsskiftet ble mer selvstendig i forhold til

staten, er det ikke snakk om noen fullstendig selvstendighet. Fortsatt er kirkens interne organisering detaljert regulert gjennom Kirkeloven gitt av Stortinget. Ifølge denne loven har departementet fortsatt myndighet i en rekke kirkelige saker ("Departementet" er nevnt 18 ganger i loven, mens "Kirkerådet" er nevnt 12 ganger).

På dette feltet har både regjeringen og Kirkemøtet gitt uttrykk for at man ønsker å la den nåværende kirkelov erstattes med bestemmelser av mer overordnet karakter, og overlate til Kirke- og kirkedokumenter å fastsette Den norske kirkes indre organisering. Fra Kirkerådets side er iverksettelse av en ny kirkeordning på basis av ny lovgivning på kirke og livssynsfeltet antydning til 2020. Et spørsmål det helt sikkert kommer til å bli strid om, er hvor mye materielt innhold som skal legges inn i slike overordnede lovbestemmelser. Her vil det nok melde seg både kirkelige og politiske aktører som ikke har tillit til Kirkemøtets vedtak, men som vil sikre bestemte anliggender gjennom lovbestemmelser.

Den viktigste begrensningen i den kirkelige selvstendighet er den fortsatte avhengighet av det offentlige på det økonomiske området. Mens soknene fortsatt har kommunene som viktigste inntektskilde, får det nasjonale rettssubjektet sine midler fra staten. Selv om man har langt større frihet til å fordele og bruke midlene som man ønsker, er man henvist til den ramme som Stortinget bestemmer. Hvor sårbart dette er, fikk man demonstrert i høstens budsjettbehandling etter at regjeringen hadde foreslått en ramme for Den norske kirke, som ikke var tilstrekkelig til å opprettholde nivået på virksomheten. Også etter at 60 ekstra millioner kom på plass, er den økonomiske situasjonen svært trang i bispedømmene.

Viktigere enn alle ordnings- og strukturdebatter er spørsmålet om hvordan kirken kan nå det norske folk med evangeliet om Jesus Kristus i ord og handling.

Regjeringen har varslet en gjennomgang av finansieringssystemet på tros- og livssynsfeltet. Det vil trolig også få konsekvenser for finansieringen av Den norske kirke. Men en selvstendig kirke kan ikke nøye seg med å avvente rammebetingelser som andre fastsetter. Den må ta ansvar for sin egen økonomi, både ved å analysere kostnader og prioriteringer og ved å diskutere hvordan en kan gjøre seg mindre sårbar for endringer i offentlige bevilgninger. Her som på andre felter vil et viktig spørsmål være hvordan kirkens medlemmer kan ta et større ansvar for den kirke de tilhører.

I endringsprosesser som dem Den norske kirke gjennomgår, er det lett å rette all oppmerksomhet mot ulike strukturelle og organisatoriske spørsmål. Slik sett kan man komme til å tro at større kirkelig selvstendighet er

et mål i seg selv. Her er det viktig å huske at ingen kirke er til for sin egen skyld, men for å løse det oppdraget Gud har gitt den. Viktigere enn alle ordnings- og strukturdebatter er spørsmålet om hvordan kirken kan nå det norske folk med evangeliet om Jesus Kristus i ord og handling. Et uttrykk for dette er visjonen om "mer himmel på jord", som Jens-Petter Johnsen kommenterer i en artikkel i dette nummer av LK.

Arbeidet for å nå en slik visjon er imidlertid ikke noe som kan sees uavhengig av ulike strukturspørsmål. Tvert om må visjonen og oppdraget være en målestokk for alle slike spørsmål. Spørsmål om kirkelig organisering må ikke styres av profesjonsinteresser, gruppeinteresser eller organisatorisk egenlovsmessighet, men må avgjøres av hensynet til kirkens oppdrag.

HARALD HEGSTAD
HARALD.HEGSTAD@MF.NO

MER HIMMEL PÅ JORD

FOREDRAG PÅ KIRKERÅDETS MØTE I STAVANGER 07.12.2016

AV JENS-PETTER JOHNSEN, DIREKTØR I KIRKERÅDET
JJ632@KIRKEN.NO

MER HIMMEL PÅ JORD

Slik lyder Den norske kirkes visjon vedtatt på Kirkemøtet i 2014, og som vi bærer med oss inn i 2017. Formuleringen ble foreslått fra Oslo-delegatene på Kirkemøtet, men hvor ideen kom fra, vet vi ikke. Den kunne ha kommet fra Hamar bispedømme. For i 1951 ba Arbeiderbladet Alf Prøysen skrive en vise "som kunne bringe himmelen ned i en gråstue". Det ble julekveldsvisa slik vi kjenner den – nå også i salmeboka. Eller den kunne ha kommet fra Jan Vincent Johannesens vakre sang med refreng "En himmel på jord, en nåde så stor".

Ved inngangen til 2017 er det viktig å reflektere over visjonsformuleringen og de perspektiver den setter for den kirke vi ønsker å være i årene som kommer. Visjonsformuleringens fire ord fortsetter i setningen: "Kirken vitner i ord og gjerning om frelse, frihet og håp i Jesus Kristus – ved å være bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende." Jeg vil prøve å fylle visjonsformuleringen med disse innholdsbestemte ordene.

HIMMEL PÅ NORSK

I norsk språk har ordet "himmel" flere betydninger. *Himmelen er rommet over oss*, det som omgir jorden på dens reise gjennom universet. Men himmelen er også et religiøst begrep og et ord vi finner i både jødedom, kristendom og andre religioner. I kristendommen er "himmelen" et positivt ladet ord som særlig er knyttet til forestillingen om Guds bolig "der oppe" og til tanken på frelse og evig liv, *himmelen som Guds bolig*.

Allerede dette er utfordrende og komplisert, om vi vil overføre det til vårt eget verdensbilde

og det moderne menneskets livserfaring. Idéen om "Gud i himmelen der oppe" blir utfordret av den vitenskapelige måten å betrakte verden på. Det blir også utfordret av den religiøsiteten vi møter i samfunnet, og som ikke er så opptatt av "Gud der oppe", men heller av "Gud her inne", av hvordan Gud oppleves som nærværende her og nå, i den menneskelige erfaring, *himmelen inni oss*. Dette forhindrer ikke at retningen innover også har en retning utover, mot engler og lys og ulike åndelige erfaringer: *Himmelen knyttes til overnaturlige erfaringer*.

KRISTENDOM SOM PÅSTAND UTENFRA TIL OPPLEVELSE INNENFRA

I den postmoderne religiøsiteten trer det enkelte menneske frem som subjekt på en mer tydelig måte. Det postmoderne menneske godtar ikke uten videre en livstolkning som kommer utenfra, for eksempel fra kirkelige autoriteter.

Det er interessant å se visjonen "Mer himmel på jord" i et slikt perspektiv. For hvordan kan vi gjøre den kristne tro og tradisjon til en erfaring i det enkelte menneskes liv? Hvordan kan vi flytte kristentroen fra å være en påstand utenfra, til å bli en opplevelse innenfra? Hvordan skal det vi kaller himmelen, som vi også kan kalle Guds rike, bli erfart som et nærvær i det enkelte menneskets liv? Eller ganske enkelt: Hvordan skal vi bidra så mennesker komme til tro på Jesus? Og til etterfølgelse av ham?

DYPDYKK I TROENS KILDER

Dette handler ikke bare om kirkens kommunikasjonsformer. Det utfordrer oss alle i vår egen tros-

praksis til å søke fordypelse, gjøre dypdykk i troens kilder, foreta rotfesting av vår tro. Rowan Williams, den forrige erkebiskopen av Canterbury, sier i boken "Being a Christian": "Uten kontakt med sine røtter vil kirken komme til å råtne på rot, ute av stand til å tjene Gud og verden." Nå utfordres vi til å hente frem styrken og dybden i dette. For hvordan skal det bli mer himmel på jord om ikke vi som lever i troen, våger å hente frem og styrke vårt eget trosuttrykk?

REFORMASJONSMARKERINGEN 2017

Dette blir aktualisert av store begivenheter som ligger foran. Vi skal markere reformasjonen og fremveksten av de protestantiske kirkene. Det viktige for oss som tilhører den lutherske kirke-tradisjonen, vil være å hente refleksjon og styrke i reformatorens søken etter en nådig Gud og i hans store kateketiske, hymnologiske og språklige innsatser – uten å glemme reformasjonens betydning for skole, helse og demokratibygging.

Derfor blir nåde hovedordet for 2017-markeringen. Her kan vi hente korrektiv og inspirasjon til vårt gudsforhold så vel som til kirkens liv i verden.

SLAGET PÅ STIKLESTAD OG OLAV DEN HELLIGE

13 år senere, i året 2030, vil det bli en nasjonal feiring av begivenheten på Stiklestad og dens virkningshistorie. For oss som kirke vil det igjen bli en anledning til å se hvordan kristen tro har fått være med på å prege vårt folk gjennom disse 1000 år, og hvordan den kristne tro og kirke fremdeles har en rolle å spille i det flerkulturelle og flerreligiøse samfunnet. Også her gjelder det at vi som sier ja til troen på den treenige Gud, på en ydmyk måte nærmer oss historien for å lære, la oss inspirere og finne ut på hvilken måte vi skal bære den videre til kommende generasjoner.

Hvis vi ser for oss en akse fra 2017 og frem til 2030, kan det ikke være noe annet enn korset og kristusvisjonen som er grunnmotivet i denne aksen. "Mer himmel på jord" blir da ikke bare et generelt utsagn om at vi ønsker oss mer godhet i verden, men et spesifikt ønske og en bønn om at

Guds rike, som Kristus innstiftet i verden, må vinne fremgang her hos oss.

DEILIG ER JORDEN

Jorden er ofte beskrevet som himmelens motsetning. Men også jorden er skapt av Gud. Når vi ønsker oss "Mer himmel på jord", sier vi med dette at vi vil stå på håpets side i verden. Vi tar vårt ansvar som medmennesker og bryr oss om den jorden som vi deler sammen med alle andre mennesker, og med alt som lever. I den siste salmen i salmeboken sier Eyvind Skeie det slik (N13 899):

"Jeg tror på jordens forvandling, en gang, en tid, et sted, en fremtid hvor Guds himmel til jordens senkes ned, en evighet av glede da alt det vakre her blir løftet i Guds klarhet og stråler bedre der."

Det er likevel slik at det i kulturen fremdeles er mange som sitter fast i at kirken har et negativt menneskesyn og svartmaler det jordiske livet. Derfor trenger vi å snakke både om syndens gjennomgripende makt i våre verdens liv- og - om livets uendelige verdi, og om "det vakre her". Vi trenger å knytte sammen "himmel og jord", både i vårt språk, i salmer, bønner og forkynnelse og i praktisk handling.

TRO OG NATURVITENSKAP

Uttrykket "Mer himmel på jord" kan bli tolket i retning av vår tilhørighet i kosmos, i det skapte, fysiske univers. At universet er skapt, har utspring i den kristne skapertroen. Vi er en del av og lever i det fysiske univers som er skapt av den treenige Gud. At det er et fysisk univers, åpner i seg selv for naturvitenskapene i vid forstand.

I debatten mellom teologi og naturvitenskap, eller tro og vitenskap, har vi sett eksempler på at kirken, ved å betone teologien, har nedskrevet naturvitenskapen som kilde til dypere forståelse av verden. Men vi har også eksempler på at naturvitenskapen har avskrevet skapertroen, og verdien av å ha en gudstro.

Det kan være grunn til å anta at det i tiden fremover vil bli sterkere spenning mellom naturvitenskap og tro. Da må vi lære oss å tenke at tro og naturvitenskap ikke er motsatte størrelser. Vi trenger hjelp fra mange hold, både teologer, filo-

sofer og naturvitenskapsfolk som forener sitt faglige arbeid med en levende gudstro. Og vi trenger ikke denne hjelpen bare av apologetiske hensyn, for å forsvare vår trosposisjon. Vi trenger den fordi vi skal leve som troende mennesker i denne verden og med det verdensbildet som naturvitenskapen etter hvert gir oss mer og mer forståelse av og innsikt i. "Mer himmel på jord" må derfor ikke bare forstås i en åndelig kontekst.

MENNESKET SOM EN DEL AV ET HELHETLIG UNIVERS

Det er særlig på ett punkt at kirken de senere år har gjort seg bruk av innsikt fra filosofi, etikk og vitenskap. Jeg tenker på alt det som kan dekkes av begreper som klima, miljø, naturvern. I vår nye salmebok har dette fått flere uttrykk, blant annet i denne salmen, basert på hustavlen "Ropet fra en såret jord" ved Finn Wagle og Eyvind Skeie (N13, 726):

"Menneske, du som har kunnskap, jorden er gitt deg i gave, en vev uten sømmer, en helhet fra Gud, riv ikke veven i stykker, riv ikke veven i stykker!"

Som enkeltmennesker og menneskehet er vi deler av et stort fysisk univers, skapt til en meningsfull helhet.

Samtidig som vi får mer og mer kunnskap om det univers vi er en del av, blir det stadig mer utfordrende at vi mennesker har utstyrt oss med teknologi og evner til å ødelegge livsmulighetene på jorden. Når vi er blitt i stand til å true livet på jorden, skjer det fordi vi ikke ser oss som en del av helheten. I stedet tøyser vi jordens tålegrenser. Her ligger det en grunnleggende spenning i vår tilværelse på jorden. I årene fremover trenger vi å forstå enda mer av dette, ikke minst fordi våre etiske råd og mulige protester skal være kunnskapsbaserte. Vi trenger god samhandling med den kunnskap som finnes i ulike vitenskapelige miljøer.

Samtidig er det viktig å være klar over at vi allerede nå vet nok til å handle. Vi vet at mennesket også er en del av naturen. Vi vet nok når det gjelder klimaspørsmålet. Vi vet nok til å handle solidarisk i forhold til fattigdom. Vi vet nok når det gjelder forurensing av jord og luft og hav. Vi vet nok til å reise en moralsk front når det gjelder

forbruk og materialisme. "Mer himmel på jord" må dreie seg om å handle riktig i forhold til det vi allerede vet.

MOTKULTUR

Vi er en del av naturen, men vi mennesker kan ikke redusere oss selv til "bare natur", om det kunne være mulig. Det hører med til skapelsesoppdraget at vi har en særlig stilling mellom alt det skapte, som "skapt i Guds bilde". Skapelsesfortellingen bruker begrepet "å råde over" om menneskets særlige stilling og oppdrag i skaperverket. Dessverre utøver vi denne råderetten på en slik måte at vi ødelegger og skader livsbetingelsene for det øvrige livet på jorden, og bruker jordens ressurser på en slik måte at våre egne fremtidsmuligheter blir forringet.

Tiden er kanskje kommet for kirken til å fremme en klarere motkultur som et alternativ til en livsførsel som gjør mennesket til en ødeleggende forbruker. En av pietismens styrker var dens evne til å definere motkulturen, selv om denne motkulturens ytre kjennetegn kjennes fremmed for oss i dag. Vi burde spørre oss om hvordan vi i dag vil utforme en motkultur, i form av et handlingsmønster som kirkens interne og eksterne stemme kunne være med å bygge – uten at det fremstår som ren moralisme eller blir avvist som det. Kanskje kan vi, fra kirkens side, igjen begynne å arbeide med det som teologien og moralfilosofien kaller for "dyder" eller dydsetikken. I det liberale forbrukersamfunnet er ordet "dyd" ikke det mest vanlige. Men endog Skavlan i beste sendetid inviterte i 2014 til samtale om dette. Hvordan ville vi definere det settet med dyder som kunne uttrykke et ansvarlig handlingsmønster, basert på kristen tro og tanke?

Ydmykhet for den store sammenhengen og respekt for alt det levende er to av de grunnleggende "dyder" i et bibelsk perspektiv. Målet med å definere og implementere disse dydene, måtte være Kristus etterfølgelse og å skape "mer himmel på jord" ved at vi sakte lærer oss å leve slik at vi ikke skader hverandre og skaperverket.

DRØMMEN OM DET GODE LIV

"Mer himmel på jord" kan også bli sett i et all-

ment menneskelig perspektiv. Som kirke skulle vi reflektere mer over hva alminnelige mennesker ønsker seg av livet, og hva de kjenner at de mangler. Mange vil knytte disse ønskene til ord som "godt", "trygt", "fellesskap" og "mening". Dette er vanlige, jordiske ord. Men de har det vi kan kalle for en himmelsk "bakside". De sier noe viktig om våre menneskelige behov og lengsler, men uttrykker samtidig noe om det vi skal erfare i det evige hos Gud, når alle ting er blitt nye. Med et samleord kan vi kalle dette for "drømmen om det gode livet", enten dette livet befinner seg her eller på den andre siden av graven.

Denne drømmen gir seg mange utslag i vårt samfunn. Hos den delen av befolkningen som har ressurser, viser den seg gjerne i livsstilen, som om "det gode livet" er noe man kan kjøpe seg. Hos andre som mangler disse ressursene, er drømmen med på å synliggjøre de økende forskjellene mellom rike og fattige i vårt samfunn. Det er, for eksempel, en grotesk synliggjøring av ulikhetene i verdenssamfunnet at vi som bor i Norge, med letthet kan reise til og feriere bekymringsfritt i land og verdensdeler hvor mennesker lever i den ytterste nød og risikerer livet i farefulle reiser over land og hav på jakt etter en tryggere tilværelse. For kirken reiser dette store utfordringer knyttet til solidaritet. Som troende vet vi at hvert eneste menneske er skapt i Guds bilde. Vi kan derfor aldri slå oss til ro når medmennesker lider, uansett hvor lang avstanden er mellom oss og det som hender. Når nå de sosiale forskjeller synes å øke i Norge, må vi fra kirkens side være på vakt. Vi må ha mot til å si fra til samfunnsmakten, og vi må se hvilke diakonale utfordringer dette reiser på lokalplanet. "Mer himmel på jord" handler om helt vanlige menneskers liv – og deres håp, skuffelser og drømmer.

NÆRVÆRSKOMPETANSE

Dette utfordrer også kirken til å tenke gjennom hvordan den agerer på lokalplanet i det norske samfunnet. Det går an å si det slik: I sitt møte med befolkningen skal den lokale kirke, eller menighet, opptre slik at menneskene der kan kjenne igjen sine drømmer om det gode livet. Menigheten skal representere "trøst", "håp", "fel-

lesskap" og "trygghet" for menneskene som bor der. Dette kan ikke skje uten at kirken har en høy nærværskompetanse. Nærværskompetanse skapes i lokalsamfunnet.

Kirken må være en del av dette både i og utenfor kirkens rom. På minst to felter har norske menigheter utviklet mye nærværskompetanse de siste årene. Det ene feltet handler om hvordan mange lokalmenigheter har klart å bli en del av lokalsamfunnets omsorgsberedskap for asylsøkere og innvandrere til Norge, ofte i konflikt med offentlige myndigheter. Det er grunn til å være stolt av denne innsatsen lokalt. Menighetene har fått ny erfaring og styrket etisk bevissthet. Også gjennom trosopplæringsreformen har den lokale menighet styrket sin nærværskompetanse, i forhold til store årskull og møtet med deres foreldre. Her skapes det nye, folkekirkelige arenaer.

RELASJONSKOMPETANSE

"Mer himmel på jord" kan meget vel bli forstått som et ønske om sterkere relasjoner mellom menneskene i et lokalsamfunn. For mange mennesker kan ordet "himmel" bli assosiert med ord som "fellesskap", "gjensyn", "vennskap" og "forpliktelse". For mennesket i den postmoderne kulturen ser seg selv som et subjekt, men lenger samtidig etter forpliktende fellesskap med andre.

Å gi omsorg handler også om å skape tilknytning. Det er å bygge den gode relasjonen, som hjelper et barn, en voksen eller en aldrende person til å finne selvrespekt og sammenheng i sin tilværelse.

Kirken, både lokalt og nasjonalt, må derfor arbeide med å styrke sin relasjonskompetanse. Vi må alle bli flinkere til å forstå betydningen av den varme relasjonen, og se oss selv som relasjonsbyggere. "Mer himmel på jord" vil for mange mennesker kort og godt handle om å kjenne seg sett og verdsatt i nærmiljø og menighet.

"FRIVILLIGE" I KIRKEN?

"Frivillighet" handler ikke bare om kirkens fremtidige ressursbehov. "Frivillighet" er helt grunnleggende for den kristne nærværskompetansen, for relasjonskompetansen, for å være kirke!

I klassisk kirkelig programarbeid er vi blitt nokså profesjonalisert. Vi er vant til å tenke at det er en prest, en organist, en møteleder og noen medvirkende som bærer virksomheten eller programmet. Vi ser heldigvis positive utviklingstrekk i frivilligheten også i kirkelig sammenheng. For når vi ser på dette i forhold til relasjonsbygging, er det ikke tilstrekkelig med den profesjonelle tjenesten. Til relasjonsarbeidet trenger vi mange mennesker som tar ansvar. Legger vi vekten på det relasjonelle, blir det heller ikke så viktig å skille mellom presten og menigheten eller "programansvarlige" og "deltakere". Alle må delta for å skape den varme relasjonen. Gjennom relasjonsarbeid kan menigheten utvide sitt diakonale språk og gi mange mennesker en konkret erfaring av hva "mer himmel på jord" kan innebære.

"VED HAM ER ALT BLITT SKAPT"

Den kristne tro bygger ikke bare på skaperoppdraget slik vi kjenner det fra Bibelens første blader. I den tradisjonelle begrunnelsen for vårt engasjement for livets mangfold henviser vi ofte til skaperoppdraget og til den første artikkel i Den apostoliske trosbekjennelsen: "Jeg tror på Gud Fader, himmelens og jordens skaper".

Inkarnasjonen gir oss motiver til å forstå dette på en dypere måte. I Johannesevangeliet sies det om Kristus, som kalles Ordet, at "alt er blitt til ved ham" (Joh 1, 3). Her blir Jesus, Guds Sønn, skrevet inn i skapelsesfortellingen. I Den nikenske trosbekjennelse munner bekjennelsen av den preeksistente Guds Sønn ut i stadfestelsen av at "verden er blitt skapt ved ham".

Troskap mot jorden og omsorg for skaperverket er dermed ikke bare begrunnet i det gammeltestamentlige motivet med Gud som skaper. Det nye testamente og den økumeniske bekjennelsen gir vår omsorg for skaperverket en kristologisk begrunnelse. Inkarnasjonstanken og kristologien har en rolle å spille når vi leter etter motivasjon, språk og handlinger knyttet til vårt ansvar for skaperverket. Gjennom Jesu fødsel i Betlehem valgte himmelen jorden. Når vi følger i Jesu fotspor, går også vår vei på jorden. Slik blir vi disipler, pilegrimer – og forvaltere skaperverket samtidig.

"Jeg flykter ikke fra verden. Blant jordens minste små, der finner jeg den fremtid som jeg vil vente på. Ja, jorden skal forvandles, dens natt går alt mot gry! Jeg tror at Jesus Kristus skal gjøre verden ny!" (N13, 899, v. 4).

EN NY HIMMEL OG EN NY JORD

I Den nikenske trosbekjennelsen er menneskelivet – og jordens historie – innrammet av kristusmysteriet. Han var med da verden ble skapt, og Han skal komme tilbake ved tidenes ende og skape en ny himmel og en ny jord, hvor rettferdighet bor. Dette handler også "Mer himmel på jord" om.

Det er en stor utfordring å forkynde dette budskapet inn i vår sekulære og religiøse samtid. En ny himmel og en ny jord! Her trenger vi en ny fordyppelse i vår trosbekjennelse.

Biskop Thomas fra Egypt har besøkt Norge flere ganger de siste årene. Ett av hans budskap til oss er at det ikke er tilstrekkelig å være høye og prangende trær. Om vi skal bli stående når vinden blåser, må vi også ha dype røtter. Røttene må være plantet i kristen tro og tradisjon gjennom alle århundrer frem til nå. Dette er en stor utfordring for oss som kirke og som kristne. Vi utfordres til å søke troens røtter og finne fordyppelse i vårt eget trosgrunnlag.

Rowan Williams omtaler tilsvarende også i boken "Being a Christian" og uttrykker at noen elementer i det kristne livet er helt grunnleggende for både kirken og den enkelte kristne. Han løfter frem fire grunnleggende sider fra kirken tidligste tid som har vært bærebjelken i dens liv: Dåp, bibel, nattverd og bønn. Disse elementene har både en relasjonell og praksisorientert side. Det handler om en væremåte hvor det kristne livet utfoldes i et konkret fellesskap. Williams' bok er en utfordring til kirkelig selvbesinnelse, en inderlig bønn om at verken kirken eller dens medlemmer må forsømme de grunnleggende elementene i sitt liv. Dette er en særlig utfordring i en folkekirkelig kontekst. "Uten kontakt med sine røtter vil kirken komme til å råtne på rot, ute av stand til å tjene Gud og verden."

FOLKEKIRKE

Den kristne enhetskulturen, som mange av oss hadde som tilværelsens rammeverk da vi vokste opp i etterkrigstidens Norge, finnes ikke lenger. Men fremdeles er det slik at kirken er den viktigste tradisjonsbærer i landet vårt. Når vi fra kirken side uttrykker at vi skal være en åpen og inkluderende folkekirke, mener vi at kirken fremdeles skal være til tjeneste for menneskene i dette samfunnet, også ved livets milepæler knyttet til fødsel, konfirmasjon, ekteskap og gravferd. Det er mulig å se for seg at det i fremtiden kommer til å bli et press på dette, og at andelen innbyggere som velger kirken som innholdsleverandør til disse tjenestene, vil kunne synke.

Men det er da det er viktig: En kirke og lokalmenighet som har bygget relasjoner til menneskene i samfunnet omkring, vil naturlig bli opplevd som en viktig partner, også når de store anledningene kommer i menneskenes liv. En kirke som ikke har bygget slike relasjoner, vil det bli vanskeligere for menneskene å komme til, når behovet er der. Vi utfordres til å gjøre kvalitetsarbeid i vår folkekirkelige tjeneste, og ha en strategi for hvordan dette kan bidra til å styrke kirkens nærværskompetanse og relasjonskompetanse.

ET BUDSKAP UTENFRA

På den ene siden skal vi møte menneskene der de er og gi dem hjelp til å tolke sine liv og sine erfaringer i troens lys. På den andre siden har kirken et budskap utenfra, et budskap og et oppdrag fra kirkens Herre, fra Jesus Kristus. Det er et budskap som kommer utenfra, og som også vil kunne oppleves som fremmed for mange. Heller ikke Paulus var ukjent med denne kontrasten da han snakket om hvordan evangeliet om Kristus sto i

motsetning til det både greker og jøder søkte.

I dette skjæringspunktet ligger kirkenes handlingsrom, enten vi tenker diakonalt, kateketisk eller på forkynnelsen. "Mer himmel på jord" er et godt uttrykk for denne spenningen. Som kirke kan vi ikke forsvinne inn i det "himmelske" eller det kristelige på en slik måte at "jorden", med de konkrete erfaringene, blir borte. Men vi må heller ikke konsentrere oss om "jorden" på en slik måte at vi ikke lenger våger å trekke inn det oppdraget Jesus ga oss i misjonsbefalingen.

INKARNASJONEN

Kristendommens kjerne knytter seg til Jesus Kristus, slik evangelisten Johannes formulerer det: "Ingen har noen gang sett Gud, men den enbårne, som er Gud, og som er i Faderens favn, har vist oss hvem han er" (Joh 1,18). Et grunnleggende motiv i den kristne åpenbaring, er inkarnasjonen. Gud trer inn i vår historie, på det jordiske plan, ved å bli et menneske. Det grunnleggende uttrykk for vår kristne tro! Gud er ikke lenger ukjent!

Jeg behøver ikke spørre etter hvilken Gud blant de mange som tros på? Jeg trenger ikke tro på en Gud som menneskene tegner. Som folk flest måtte tro på. Som jeg tegner i mitt eget bilde. Som jeg må streve etter å tilfredsstille. Men jeg tror på den Gud som møter meg i Kristus. Gud er slik Jesus er! Det er den Gud som kan gi trygghet. Som ikke lar seg begrense av min forståelse. Som har all makt i himmel og på jord. Som ikke jeg må tilfredsstille, men som møter meg med tilgivelse og nåde. Gud, Skaperen og Frelseren og Den hellige Ånd som er med oss alle dager i alle livets situasjoner så lenge denne jord består. Det er himmel på jord!

"Mer himmel på jord!" – Den er her allerede!

JESUS ER HERRE

PREIKE ÅS KYRKJE, ÅS, 01.01.2017

REFORMASJONSJUBILEUM, NY RELASJON STAT-KYRKJE I NOREG, ÅS KYRKJE 150 ÅR.

AV OLAV FYKSE TVEIT, GENERALSEKRETÆR I KIRKENES VERDENSRÅD
OLAV_FYKSE.TVEIT@WCC-COE.ORG

Kjære søstre og brøyr i Kristus, kjære sambygdingar i Ås!

Det er nesten ikkje ende på kor mykje vi skal minnast og markere i denne gudstenesta. 500 år etter Reformasjonen. Den nye relasjonen mellom staten og Den norske kyrkja. Denne vakre og nyoppussa Ås-kyrkja er 150 år. I dag er det Jesu namnedag. Så feirar vi jo at vi startar det nye året, det Herrens år 2017. Vi tel framleis åra våre ut frå det ein munk på 600-talet meinte var året Jesus vart fødd, også no når det nøytralt kan heite før eller etter "vanleg tidsrekning". Denne historiske formelen, Anno Domini, i det Herrens år, kan vere ein formel også til å sjå samanhengen i dei mange trådar som samlar oss i dag.

Dette heilage evangeliet står skrivne hjå evangelisten Lukas, kapittel 2, vers 21: "Då åtte dagar var gått, og han skulle omskjerast, kalla dei han Jesus. Det var namnet engelen hadde gjeve han før han var komen i mors liv."

Det vert fortalt som ei *vanleg* familiehistorie. "Då ... kalla dei han Jesus." Eit heilt vanleg namn i den familien og den kulturen han var født inn i. Hadde vi lese vidare i Lukasevangeliet i det kjende kapittel 2, hadde vi høyrte korleis Maria og Josef opptrer som skikkelege foreldre, dei vart kalla "far hans og mor hans" (v 31). Dei gjorde det som var god jødisk skikk og bruk ved barnefødsler i sin kultur. Dei venta til 8 dagar før dei omskar han og gav han namn. Så venta dei til nye 33 dagar var gått før dei bar fram takkoffer for han i templet i Jerusalem, som den førstefødde av hankjøn i ein familie. Ei reinsingstid ifølgje Moselova, der religiøs kultisk skikk og helsemessige omsyn er tett samanvevde. Dei var fat-

tige, så dei ofra berre eit par dueungar. Så reiste dei heim til Nasaret, skriv Lukas. Denne vesle, fine, nytvegne guten, ein av jordas mange barn, er fødd like sårbar og kjær for sine foreldre som barna til foreldra er i Syria og i andre land og folk i dette området i dag. Dette med Jesus skjedde medan Quirinius er landshovding i Syria, det området Betlehem og Jerusalem låg under i det romerske systemet.

Med andre ord: Han er fødd inn i ein familie med sine utfordringar, inn i ein kulturell og religiøs samanheng som var i endring, i eit politisk landskap med sterke og til dels undertrykkjande krefter i sving, i eit gitt historisk moment med uro – men også med håp om endringar, om reformasjon, om frelse – slike forhold som mange barn er fødte under – til alle tider.

Slik vart det langt på veg for dei som vart fødte på reformasjonstida, med store brytningar religiøst og politisk. Slik var det i noko mon den siste delen av 1800-talet i Noreg, med nasjonsbygging i unionstida, brytningar mellom det gamle og det nye, då dei bygde ny kyrkje her på Ås. Slik er det i dag når samfunnet vert meir pluralistisk og komplekst, religion og stat vert skilt i Noreg – i ei verd der religion og makt lagar nye farlege blandingar i verda.

Samtidig er det det *uwanlege* som stikk fram i desse orda frå evangelisten Lukas. Namnet hadde "dei" som no var mor hans og far hans, ikkje funne på sjølve. Det skulle vel vere ein rett foreldre har i alle familiar, sjølv om det er mange tradisjonar og besteforeldre og andre (så som prestar) som har blanda seg inn i namneval. Namnet hans hadde kome med bodskapen "frå

det høge”, med engelen Gabriel til Maria: ”Du skal bli med barn og få ein son, og du skal gje han namnet Jesus. Han skal verte stor og kallast Son til Den høgste.” (Luk 1, 31f) Slik held det fram med ei kjent forteljing der ein himmelhær av englar fortel dei mest vanlege arbeidsfolka i Betlehem, gjetarane, kva som har skjedd og kva det betyr når han er fødd. Det er dei heilt uvanlege ting som vert lagt inn i forteljinga om det heilt vanlege. Kva sa dei? ”Han er Kristus, Herren.”

”Namnet engelen hadde gjeve han”. ”Han skal verte stor og kallast Son til den Høgste.” Med dei få orda er alt sagt. Det er ord som berre er brukt om Gud, Herren, som vert brukt om dette barnet. Dette uendelege spennet som møtest i desse få orda har funne gjenklang i ordpar som ”høgt og lågt”, ”himmel og jord”. Dei gjev framleis ei viss meining som biletspråk, sjølv når vi veit at jorda er rund, og vi sjølve stundom flyg 10.000 meter over havet. Dei uttrykkjer spenninga mellom det vanlege og det uvanlege, det kjende og det framande, det jordiske og det heilage, det menneskelege og det guddomlege. Og alt dette krystalliserer seg i namnet guten skal få, Jesus. Eit vanleg namn, Jesus, som vert eit heilt spesielt namn fordi det tolkar det heile. ”Jesus” tyder at Gud bergar, frigjer og frelser (sitt folk – menneske).

Dette kan han vere fordi han kjem ned, fordi han vart ”vanleg” sjølv om han var ein ”framand”, fordi han er ein som lever mellom oss. Han er ein som lever sitt liv for andre; difor vert han ein som døyr for andre. Fordi han gav avkall på sitt eige. Fordi han tømmer ut sitt eige til andres beste. Som eit barn. I ein tenars skapnad.

Difor er han den som kan verte opphøgt til det høgste og får eit namn ”som er over alle namn”.

Det er dette som også vert den fyrste kristne vedkjenninga, slik vi hørde det frå brevet til filipparane: *”Jesus Kristus er Herre”*.

Dette er den trua som har fornya kyrkja, reformert kyrkja, skapt nytt mot og nytt liv, og gjort at ein har følgd kallet til å forkynne evangeliet og byggje kyrkjer over alt i heile verda. Dette er ordet om ein Gud for alle, som vil frelse alle, som vil gje håp til alle. Difor er det ikkje ei tru som

berre gjeld kyrkja. Det er i denne trua vi har lært å be – av Jesus: ”Lat riket ditt kome, lat viljen din råde på jorda så som i himmelen.” I det livet vi menneske lever og skal leve i denne verda, på vår plass og i vår tid, stundom i kamp og i urett, stundom i feiringa og gleda, der høyrer trua på Jesus som Herre heime.

Og det er på den måten vi startar også dette året i vår Herre Jesu namn. Det er i Jesu namn vi er komne hit, og det er i Jesu namn vi skal gå vidare, i forandring, i reformasjon, i nybygging, i tider som kjem, i følgje med Jesus, Jesus som er Herre.

Då Martin Luther ville invitere til ein diskusjon om kva som hadde vorte feil og måtte rettast på i kyrkja i si samtid, formulerte han 95 tesar. Om han slo dei opp på døra til slottskyrkja i Wittenberg, er ikkje så sikkert. Men innhaldet i det han kom med, kjenner vi, og vi veit mykje om kva reaksjonar det skapte, og kva endringar det førte til.

Den første tesen set oss på sporet: ”Når vår Herre Jesus Kristus sa ’omvend dykk’, så meinte han at heile den kristne sitt liv skulle vere eit liv i omvendning”. Det er eit kall til å sette Jesus som Herre, i det enkelte menneske sitt liv, som er Luther sitt poeng. Dette kallet må gjelde kyrkja også, ikkje minst leiarane og alle med makt i kyrkja. Tesane er eit oppgjer med tanken om at menneske kan lure seg sjølv. Heller ikkje med kyrkjas hjelp går det. Det nyttar ikkje å tru at ein kan kjøpe seg Gud og Guds nåde. Ein vert ikkje frigjort frå eksistensiell frykt og skuld ved kommersielle grep. Det er ikkje noko alternativ til å vere ærlege og ansvarlege og dermed erkjenne at synd er synd. Ein kan ikkje lure Gud.

For det er Jesus som er Herre, som også veit kva menneskelivet er på godt og vondt. Og det er denne Jesus, som er vår Herre Jesus Kristus, som også kan tilgi synder. Det er Jesus som frelser menneske frå den vonde samanheng mellom synd, skuld, øydelagde relasjonar og urettferd, likesæle overfor dei som lir, og for ein forureina natur. Det er Jesus som viste ved si oppstode at liv av daude gror. Det er slik vi kan verte med i ein livslang endringsprosess, eit liv i omvendning, bort frå det vonde, og til alt det gode Gud har

skapt oss til å vere for kvarandre. I kallet til omvending er det ikkje mørkemakta som rår; i kallet til omvending ligg håpet om at endring er mogeleg – til det betre. Dette gjeld i det evige perspektivet, og difor også no. Fordi Jesus er Herre.

Ei kyrkje kan ha mange slags former, mange slags bygg, mange slags ordningar, mange slags relasjonar til andre kyrkjesamfunn, til andre religionar, til staten, til andre institusjonar. Det har eg sett alle variantar av rundt omkring i verda, og det ser ein ulike variantar av i historia. Mykje er mogeleg, men ikkje alt gagnar like mykje det kyrkja skal vere på sin stad og i si tid.

Difor har ein lang, svært lang, prosess frå 1800-talet til i dag ført til at Den norske kyrkja skal halde fram med å vere ei evangelisk-luthersk folkekyrkje, men no som sjølvstendig trussamfunn og sitt eige rettssubjekt. Ein av dei som har gjort svært mykje for å kome dit vi er i dag, er med oss i gudstenesta i dag, biskop emeritus Andreas Aarflot.

Den same kyrkja – med ei ny ordning. Slik det må vere i vår tid i vårt land. Eg var med og skreiv eit forslag frå eit utval om dette for 15 år sidan, og mykje av det er no vorte verkeleg. Det er gjort med tru på at kyrkja best kan tene folket og fellesskapet på denne måten, i eit meir pluralistisk Noreg der alle har same rettar. Dei politiske styresmaktene i Storting og Regjering har lagt mykje til rette, og vil framleis ta sitt ansvar for å bidra til å finansiere denne og andre trus- og livs-synssamfunn i Noreg. Framleis har kommunen mykje ansvar og yter mykje for at dette skal vere slik, ved at det t.d. er midlar til å halde kyrkjebygg som dette i orden.

Dette var ei unik ordning, og rundt om kring i verda elles ser dei dels med undring på at vi har hatt statskyrkje så lenge, og dels med undring på at ein kan friviljug løyse opp ei så gunstig ordning. No håpar vi at dei vil kunne sjå med undring og glede på at det er mogeleg å ha eit aktivt, livs-synsoppe samfunn der religion og religiøse institusjonar er verdsette og spelar ei viktig rolle i samfunnet med eit godt økonomisk grunnlag for arbeidet ein skal gjere. Den norske kyrkja har mange ressursar, men også mange oppgåver. No

må vi som er medlemmer, ta endå meir ansvar enn før for å fylle desse oppgåvene med å vere kyrkje. Slik skal det vere.

Dette kunne vore dagen å seie at ”no er kyrkja herre i eige hus”. Dette er nettopp dagen å ikkje formulere seg slik. For kyrkja har berre ein herre, Jesus Kristus. Eg trur at Jesus har vore herre i mi kyrkje også før denne dagen. Det betyr *ikkje* at det ikkje kan vere tid for endring. No er det eit nytt og gyllent høve til å tenke gjennom kva det inneber at Den norske kyrkja har Jesus som Herre. Kyrkja kan og må vise at denne endringa skal tene både medlemene i kyrkja og lokalsamfunnet, nasjonen og menneskeætta på den beste måte. Kyrkja er til for menneska som treng det kyrkja er kalla til å vere. Jesus som Herre vil stadig utfordre oss, han som viste at det er nettopp ved å tene andre og dei som treng det mest, at ein oppfyller Guds vilje.

Den gamle kyrkja i Ås frå 1170 var flikka på og forandra på, men det var tid for noko nytt og større her i Åsbygda i 1867. Landbruket i Noreg trengte ny kunnskap og nye teknikkar for å skaffe mat til den veksande befolkninga i Noreg. Dette var ei bygd som var på framgang med aukande folketal på gardane og tilflyttarar til den viktige landbrukshøgskulen. Då trengte ein også eit kyrkjebygg som kunne romme mange, og som kunne stå som eit synleg teikn på at her er alle velkomne.

Her er Guds hus og himmelens port. Eg fekk oppleve det då eg gjekk inn i denne kyrkja for fyrste gong for 25 år sidan, og vart sitjande på ein av dei bakarste benkane med eit av barna mine på fanget. Eg skulle gjere teneste for Mellomkyrkjeleg råd med ansvar for økumenikk, internasjonale og interreligiøse spørsmål. Frå fyrste dag var det godt å bu på Ås. Endå betre var det å kome inn og kjenne seg heime her i Ås kyrkje, i det store rommet fylt av menneske som lytta med glede eller undring til preika, som song med styrke, som bad, som sto i lange køar for å kome til nattverdbordet.

Dei som var der, var oppvaksne på Ås eller hadde flytta hit som meg, eller dei var her på besøk frå andre delar av verda som studentar, med omsetjing til engelsk frå galleriet tilgjengeleg

i svarte headset på benken framfor meg. Det var som å stige inn i ein ny heim, eit teikn på at kyrkja her og der og overalt tilber den same Herre Jesus Kristus. Det var med ei underleg og djup glede som kjem fram og rører meg kvar gong eg er på gudsteneste her. Slik var det også på julaftan i år då eg sto med eit barnebarn på armen og song at "slekt skal følge slekters gang" "i sjelens glade pilgrimsgang". Her i kyrkja samlast vi også ved dei markeringar av dei store skifte i livet, til barnedåp, konfirmasjon, her kjem menneske og vert vigde, her tek me farvel med våre kjære på vår veg gjennom livet.

Det var nettopp dette motivet med pilegrimar som følgjer vår Herre Jesus, som dominerte den viktige felles katolsk-lutherske markeringa av Reformasjonen i Lund domkyrkje 31. oktober i 2016. Eg var der på vegne av Kirkenes Verdensråd for å markere at vi er éi økumenisk rørsle. Vi har gått ein veg saman dei siste 50 åra i den økumeniske pilegrimsvandringa *frå konflikt til fellesskap*. Ein ny milestein vart sett opp langs vegen. Pave Frans og den lutherske, palestinske biskopen Munib Younan, president i Det Lutherske Verdsforbundet (LVF), signerte ei viktig erklæring om at det er det som samlar oss i trua på Jesus som Herre som skal vere det første og det viktigaste når vi går vidare. Dei seier: Saman vil vi følgje Jesus som Herre i den verda vi lever i saman, med dei haldningar og med den budskapet Jesus har gjeve oss. Vi vil ikkje vere kyrkje for oss sjølve, eller for sitt eige formål, men for den verda Gud har skapt, og som strir med alt det vi menneske strir med, urett, ufred, synd og død. Luther vert anerkjent av alle som ein lærar som ville hjelpe kyrkja til å halde fast på trua på Jesus som Herre og på frelsa ved Guds nåde.

Kirkenes Verdensråd har sett som tema for denne perioden av arbeidet at vi er saman på *ei pilegrimsreise for rettferd og fred*. Då eg snakka med Pave Frans om dette like etter at han var vald, sa han: "Ja, slik er det. Det er det som er vårt kall i dag." Slik har han også formulert sin økumeniske visjon i mange talar. Vi søkjer saman ved å gå vidare saman, deler det vi har felles, tar tak i utfordringane og oppgåvene som ventar på oss saman. Eg var glad for å kunne seie til både han og min kollega Martin Junge i LVF at hen-

dinga i Lund inspirerer heile den økumeniske fellesskapen, langt ut over dei katolske og lutherske kyrkjene, til å halde fram på denne pilegrimsvegen mot einskap, mot fred og rettferd.

Det er når vi ser og vedkjenner at det er Jesus som er Herre vi kan få dei rette perspektiva på oss sjølve og vår eiga rolle i kyrkja. Vi skal ikkje gjere våre synspunkt absolutte, men vi skal la kyrkja si vedkjenning uttrykkje det vi har felles. Då kan vi våge å vere både kritiske og sjølvkritiske. Det er nokon som er høgare enn oss alle. Det gir oss håp. Før, no, og i framtida.

I Jesu namn startar vi det nye Herrens år med takk for alt det vi markerer i dag.

I Jesu namn startar vi året også med eit ærleg sinn, med ein viss frykt for alt det som dei mange herrar i denne verda kan stelle til i året som kjem. Vi gjer det også med tillit til at det er mogeleg å finne vegar framover, som gjer denne verda til ein betre heim for oss alle. Kyrkja trur på den tenande og nærverande Jesus som Herre, som utfordrar *alle* med makt til å bruke den til det felles beste. Ein kan ikkje vere ansvarleg leiari og prøve å ta bort frykt ved å skape meir frykt.

Vårt kall er å skape håp, rettferd og fred.

Det er det menneske i Syria treng; det er det alle treng.

Dei gamle orda frå evangeliet er framleis gyldige, men dei treng nye uttrykk. Vi kan og vil skal skape desse uttrykka, her i Ås og kvar vi elles måtte vere, for å vise at det uvanlege er midt i det vanlege. Vi kan og vi skal vise kva Jesu namn betyr: Gud frelser oss, Gud bergar oss, Gud bryr seg om oss alle. Også i det Herrens år 2017.

Slik seier den svenske diktaren Olof Hartmann det:

För att du nedsteg hit til de dömda, hit till de sargande, hit till de plågade ...

Vet vi vem Gud är.

Därför skal alla världar och varelsor

Alt som har varit, är och skal komma

En dag bekänna det:

Jesus är Herre.

(Jfr. Norsk salmebok 2013 nr. 358)

Ære vere Faderen og Sonen og Den Heilage Ande, som var, er og vere skal, ein sann Gud frå æve og til æve. Amen

VOKSNE MENN KLATRE IKKE I TRÆR

OM MARGINALISERTE GRUPPER PÅ JESU TID

AV DØVEPREST LARS HANA
LARS.HANA@DOVEKIRKEN.NO

Den amerikanske ambassadøren i Egypt på begynnelsen av seksti tallet, John Badeau, klatret en gang opp i et tre i bakhagen til ambassadørboligen. Han skulle henge opp noen lamper til en hagefest. Klatringen (bak en mur) vakte slik oppsikt at han under en audiens med president Nasser ble spurt om historien var sann.

Den bibelske parallellen er selvsagt Luk 19, 4 der overtolleren Sakkeus klatrer opp i et morbærtre (Om det skal oversettes morbærfikentre eller sykormortre, er i denne sammenheng uinteressant). Han avvek totalt fra skikk og bruk, både ved først å løpe, og ved å klatre i trær. Bakgrunnen var at han var at han var liten av vekst, men folkemengden slapp ham ikke fram. Det viser tydelig hans posisjon i samfunnet. Alle andre vill blitt sluppet fram. Han kunne være overtoller så mye han ville; her var han sosialt stigmatisert og ble holdt utenfor. Er dette en form for marginalisering?

Det illustrerer i det minste to poeng:

1. Marginalisering er avhengig av konteksten. At en person eller gruppe er marginalisert i en sammenheng, trenger ikke bety at de er det i andre. Tolleren var slik sett både marginalisert og privilegert.
2. Han har på en måte satt seg utenfor, og dermed illustrert at marginalisering kan være selvforskyldt eller påført, frivillig eller ufri-villig.

Fortellingen om Sakkeus står i sammenheng med en annen fortelling om marginalisering, noe vi har lett for å overse på grunn av kapitteinndelingen. Luk 18 avsluttes med fortellingen om den blinde ved Jeriko. Luk 19 starter med Sakkeus,

og kapitteinndelingen kan få oss til å glemme at dette er en sammenhengende hendelse hvor Jesus reiser gjennom Jeriko. Det kan være nyttig å se disse fortellingene i sammenheng, slik Kenneth E. Bailey gjør. Så først noen ord om den blinde tiggeren.

Jesus spør tiggeren: "Hva vil du jeg skal gjøre for deg?" Jesu spørsmål synes unødvendig; tiggeren sitter jo der og spør etter almisser. Men så er det likevel ikke det han ber om; tiggeren ber om det grunnleggende; han ønsker å se! Selvsagt er det slik, tenker vi utfra en seende diskurs. I dette tilfellet har vi rett; det viser fortellingen. Mannen ønsker å bli helbredet. Men det skader aldri å differensiere bildet: Mannen hadde et levebrød, riktignok ikke så lukrativt; han var fattig. Og som fattig var han nødvendig. Hvordan skulle en ellers få gitt almissene som loven påbød, om det ikke var fattige? Så inntekten var stabil; folk ville stanse opp og gi sin almisse. Gjenytelsen var at den fattige reiste seg og lovpriste giveren som den mest gavmilde person i mils omkrets. Forutsetningen for denne geskjeften var en funksjonshemming. Så får han synet. Forutsetningen for tigging og inntekt er borte. Hva gjør han nå?

Som tigger har han vært marginalisert. Som blind er han uren; han er utestengt. Jesus møter ham før han kommer inn i Jeriko, altså utenfor byen. Det tyder på at han er utestengt fra å oppholde seg der. Folkemengden marginaliserer ham, men Jesus stanser opp og henvender seg til ham (Bailey).

Det er ingen tvil om at han ble sett på som uren. Men konsekvensene har variert fra sted til sted og utfra sammenhengen. Renhet ble prakti-

sert på forskjellige måter. Men vi kan slå fast at han ikke ville ha adgang til tempelet. Sannsynligvis ville han altså også bli henvist til å leve utenfor byen. I det minste ble blinde sett som urene i Qumran-samfunnet. Blant esseerne ble funksjonshemmede ekskludert fra menigheten (John Collins i *The Oxford Handbook of the Dead Sea Scrolls* s 168). Det vi ser er, at han etter helbredelsen får en annen posisjon. Han er ren og har adgang til tempelet.

Hvem var urene? Utgangspunktet er renhetsforskriftene slik de er beskrevet i Leviticus. Her er det først og fremst hudsykdom som setter mennesker i en permanent urenhetsstilstand. Hvilken sykdom er det så snakk om? J. Milgrom bruker begrepet "scale disease" (Milgrom p. 127 f). Arkeologiske funn viser at spedalskhet først kan påvises i Israel det andre århundre. Når Jesus helbreder mennesker med hudsykdom, er det altså ikke snakk om spedalskhet. Det forandrer likevel ikke poenget: Jesus helbreder mennesker som er satt utenfor fordi de er urene.

Urenhet smitter. Så den som kom i berøring med noe urent eller en uren person, ble selv uren. Men renhetsforskriftene er ikke bare blitt praktisert på forskjellige måter til forskjellige tider, men også innen forskjellige grupper. Esseerne sto for den strengeste praksis. Det er også et spørsmål i hvilken grad renhetsforskriftene har vært ideelle fordringer, og slik vært et ideal som ikke er praktisert. Så når Lev 12–15 viser hvem som settes utenfor, gir det likevel ikke hele bildet. Leviticus 13,46 sier at den som har hudsykdommen, skal bo utenfor leiren. Betyr det også at han er henvist til å bo utenfor byen i det senere bysamfunnet? Men selv om det er usikkerhet forbundet med praksis, ser vi at mennesker ble marginalisert.

Det vi vet, er at det i en periode som omfatter Jesu tid, var et særlig sterkt fokus på renhet, ikke bare knyttet til tempelet. Renheten skulle bringes ut i samfunnet, inn i det enkelte hjem. Først og fremst skjedde dette ved at en beskyttet seg mot urenhet. Arkeologien forteller oss at det ble brukt kar av stein, ikke keramikk. Steinkar smittes ikke av urenhet på samme måte som leirkar. (Jonathan Klawans i *The Oxford Handbook of the Dead Sea Scrolls* s 384) Et urent leirkar skulle

knuses, mens et steinkar kunne renses og brukes igjen, altså er ganske praktisk anliggende. (Selskap for Bibelsk Arkæologi (SBA) har gitt ut et temanummer om dette, TEL nr. 3 september 2012).

Hva var så poenget med renhetsforskriftene? De siste årene har antropologiske tilnærminger lært oss mye (Douglas, Malina). Mary Douglas sin bok "Purity and Danger" var banebrytende da den kom ut på 60-tallet, og har bidratt til en bedre forståelse av renhetsforskriftene i Leviticus (for videre lesing se særlig John F.A. Sawyer: *Reading Leviticus*, som er en gjengivelse av drøftinger mellom Douglas og en håndfull gammeltestamentlige forskere). Hun har særlig fokusert på at det urene er det som er på feil sted. Slik kan noe være urent i en sammenheng, men rent i en annen. Bruce J. Malina beskriver renhetsforskriftene som en måte å ordne tilværelsen på. "Purity rules deal with system and order, with definition of general boundaries and of exclusivity, with the anomalies that simply defy classification or that are positively abominations. Every culture has such purity rules, for every culture has a classification system."

Innvendingen mot Malina er, slik jeg ser det, at han for ensidig opererer på sekulære premisser på religionens område. Det blir liten plass for tilbedelse. Hellighetsbegrepet reduseres, slik at det også er liten plass for "Das ganz andere", slik Rudolf Otto formulerte det. Også det eskatologiske aspekt blir svekket. Og nettopp det eskatologiske synes å være nytt og spesielt i Jesu helbredende virksomhet der mennesker settes fri, får en ny status og går fra urenhet til renhet.

For å forstå dette bedre skal vi se på Jesu helbredelse av "spedalske", men først runde av om Sakkeus og Bartimeus. Bartimeus er det navn Markus gir tiggeren (Mark 10, 46). Matteus, som Lukas, gir ingen navn, men har en parallell fortelling om to blinde som helbredes.

Begge fortellingene har et chiastisk mønster, en ringstruktur hvor selve hendelsen, høydepunktet, står i midten. Det er to forskjellige typer hendelser, men begge personene er urene. Hvor forskjellige de likevel er, ser vi når vi fokuserer på at den ene er undertrykker, den andre under-

trykket. Vi forventer at Gud er på den undertryktes side. Men hva med undertrykkeren?

I begge tilfellene vil folkemengden hindre kontakt mellom Jesus og henholdsvis Bartimeus og Sakkeus. Men i skarp motsetning til folks forsøk på å marginalisere tiggeren, stanser Jesus opp og befaler at mannen føres til ham. Det samme gjentar seg når han kommer til Sakkeus. Jesus henvender seg til ham som folkemengden prøver å holde på avstand. Slik gir Jesus en indirekte kritikk av folkemengdens avvisning av de urene. Men det ligger en forventning i luften om at Jesus vil kritisere Sakkeus. Denne forventningen blir ikke innfridd. Tvert imot, etter at Jesus har unnlatt å ta imot byens gjestfrihet – han er på vei ut – så stanser han opp og tar inn hos byens overtoller! Bailey påpeker at det som skjer, er at Jesus vender folkemengdens fiendtlighet mot Sakkeus mot seg selv. Jesus står ved den undertryktes side, men samtidig viser han undertrykkeren nåde. Slik er det samme konsekvens for begge: Den som var marginalisert, ble inkludert gjennom møtet med Jesus.

Så tilbake til de ”spedalske”. På Jesu tid ble folk med hudsykdom sett på som urene og utstøtte. Spørsmålet jeg ønsker å stille er hvordan Jesu bredelse forandrer deres posisjon sosialt og/eller religiøst. Dette kommer tydelig fram når Jesus helbreder ”spedalske”.

Det nye med Jesus er at han ikke avsondrer seg fra urenheter, men snur hele settingen. I stedet for at urenheten er smittsom, blir nå renheten smittsom. Den som berørte noe urent, ble selv uren. Noe urent inne i et hus gjorde hele huset urent. Tom Holmén (Labahn/Lehtipuu s 15–31) har påpekt at det synes som om det er motsatt med Jesus. Dette kan være bakgrunnen for at Jesus ikke er reservert i møte med urenheter, men nærmest oppsøker den. Når Jesus går inn i huset til Sakkeus, blir huset rent. Renhet overvinnes urenheter, noe som er omvendt av den vanlige måten å tenke på. Når han rører ved den som er uren, blir den urene ren. Dette er mest tydelig i det som sies om Jesu kontakt med de ”spedalske” (Mark 1,41; Matt 11,15, Luk 17,11ff) og døde (Mark 5,21–43; Luk 7,11–17). Holmén skriver: ”Jesus is not hesitant to come into close contact

with people who would communicate severe impurities to him, or even intentionally touch them. According to a common scholarly interpretation of dealings, by this activity Jesus, among other things, purposed to make the unclean clean.”

Her kan det være nyttig å trekke inn Jacob Milgroms tanker om det han kaller ”Expanding Holiness”. Han ser det som noe grunnleggende for tanken om hellighet i Leviticus at hellighet skal utfolde seg på stadig nye arenaer. Slik oppfylles loven, ikke ved å ”sette et gjerde rundt loven” slik det var vanlig i en rabbinisk sammenheng. Fariseerne lagde regler for å sikre at loven ble fulgt. Målsettingen var både dobbel og god: På den ene side skulle loven tas vare på som noe hellig; de nye reglene sørget for at en var på den sikre siden. Samtidig var siktet også praktisk, reglene gjorde det mulig å oppfylle loven, og slik vandre med sin Gud.

Vi ser med andre ord at både urenheter, renhet og hellighet spres, men på forskjellige måter og i forskjellige sammenhenger. Det vi er opptatt av her, er hvordan dette setter mennesker i en ny situasjon og i en ny sammenheng. Folk så den gang på seg selv som en del av et kollektiv mer enn som individualister.

Vi med vårt vestlige individorienterte tankesett har lett for å gå glipp av hva det betyr å leve i et samfunn hvor tankegangen er slik. Vår individualistiske tankemåte er bare et par hundre år gammel, og omfatter fremdeles langt fra majoriteten av verdens befolkning. De fleste vil se på seg selv først og fremst som medlemmer av et kollektiv. Så Jesus snakket aldri til individer som individualister, men som medlemmer av et kollektiv.

Som medlemmer av et kollektiv var de utstøtte med på å bidra til kollektivets, i dette tilfelle Israel folkets, opprettholdelse eller renhet gjennom at de er utstøtt. Slik har utestengelsen en funksjon som bidrar til folkets renhet. Samtidig var utstøttelsen en dødsdom over det sosiale liv, som rammet sterkt. Så også i en slik sammenheng er det grunnlag for å snakke om at enkeltmennesker settes fri. Men i en kollektiv tankediskurs får dette også konsekvenser for fellesskapet. Det er

viktig.

Så er spørsmålet: Hvilke konsekvenser har dette for oss som kirke? Mitt anliggende har vært å gi et bidrag til en teologisk refleksjon om det ansvar vi har for marginaliserte personer og grupper. En del av dette er selvsagt å hindre at noen blir marginalisert i kirke og samfunn. På 90-tallet kom det en uttalelse fra de svenske biskopene. Bakgrunnen var uenigheten om homofili, og de ville si noe om hva vi er enige om i kirken. De sa (sitert etter hukommelsen): Det er nødvendig at vi er enige om at kirken har et særlig ansvar for mennesker som er marginaliserte. La meg også ta med noe en blind mann jeg snakket med, sa: "Jeg har et godt liv som blind. Min helbredelse er at samfunnet bidrar med hjelpemidler og tilrettelegging." Godtar vi at noen blir marginalisert fordi de er blinde? Eller er vi som kirke pådrivere for universell utforming i kirke og samfunn?

Solidaritet er et ord som har mistet innhold. I dag er fokus ofte på å stå sammen for å oppnå noe; egen nytte er altså en drivkraft. Men opprinnelig handlet det om å stå sammen med noen vi ikke har igjen for å stå sammen med. Der kan også historien om Jesu møte med overtolleren Sakkeus lære oss noe.

Den som var marginalisert, ble inkludert gjennom møtet med Jesus. Kan det samme sies om marginaliserte som møter kirken? Og er vår for-

kynnelse slik at den som er marginalisert opplever at Bibelen ikke taler mot deres liv, men gir støtte og hjelp?

ANVENDT LITTERATUR:

- Kenneth E. Bailey: Jesus set med mellemløstlige øjne. Studier i evangeliernes kulturelle kontekst, bind 1, Kolon / Credo 2009.
- Per Bilde: Den historiske Jesus, ANIS 2008.
- Mary Douglas: Purity and Danger, Routledge 1966 (Norsk utgave "Rent og urent", PAX 1997).
- Craig S. Keener: Miracles. The Credibility of the New Testament Accounts, Baker Academics 2011.
- Michael Labahn / Outi Lehtipuu (ed.): Anthropology in The New Testament and its Ancient Context, Papers from the EABS-Meeting in Piliscsaba / Budapest, 2010.
- Timothy H. Lim / John J. Collins (ed): The Oxford Handbook of the Dead Sea Scrolls, Oxford University Press 2010.
- Bruce J. Malina: The New Testament World. Insights from Cultural Anthropology, Westminster John Knox 2001.
- Jacob Milgrom: Leviticus, A Continental Commentary, Fortress Press 2004.
- Dietmar Neufeldt / Richard E. DeMaris (Ed): Understanding the Social World of the New Testament, Routledge 2010.
- John F.A. Sawyer: Reading Leviticus, Sheffield 1996, JSOTS 227.
- Fartein Valen-Sendstad: Palestina på Jesu tid, Høyskoleforlaget 2006.

ET SVAR TIL RIISE OM ÅRSTALL, KIRKEORDNING OG KIRKELIG LEDERSKAP

AV MARTIN ENSTAD, LEDER I PRESTEFORENINGEN
MARTIN.ENSTAD@PREST.NO

I LK 22/2016 er det tre innlegg som er en respons på mitt innlegg i LK 20/2016 om organisering og ledelse av Den norske kirke i lys av Kirkemøtets vedtak. To av disse innleggene, fra kirkevergene Thorstvedt, Holmsen Krog og Opsahl har jeg allerede svart på i Vårt land (og på verdidebatt.no), og har ingen kommentar til disse innleggene utover dette. Men i det følgende vil jeg knytte noen kommentarer til sokneprest Kjell Y. Riise sin respons.

Jeg deler Riise sitt ønske om at kirkeordningen primært må ha som mål å sette kirken best mulig i stand til å utføre sitt oppdrag her hos oss, i vår tid. Det er helt selvfølgelig, og på tvers av uenigheter om kirkeordning må vi tiltro hverandre å ville kirken og evangeliets beste.

Riise mener at jeg med mitt innlegg "flagger" standpunkt og går inn for en samordnet ledelse i den lokale kirke. Jeg har behov for å presisere følgende: Presteforeningens primære standpunkt er det som i Kirkemøtets sakspapirer ble beskrevet som bispedømmerådsalternativet. Vi ønsker ikke kun én arbeidsgiverlinje, men én arbeidsgiver i Den norske kirke. Jeg tror Kirkemøtets vedtak kan være et riktig skritt på vei til denne ene arbeidsgiveren. Jeg ønsket i min forrige artikkel å skissere muligheter ut fra det vedtaket som foreligger.

Riise savner større utålmodighet, samtidig som han etterlyser "realistiske tidsfrister som både gir fart og riktig retning". Jeg tror Riise må velge mellom utålmodighet og realisme. Samtidig er det et uttrykk for min utålmodighet når jeg ber Kirkemøtet i 2018 vedta *når* vi skal få den ene arbeidsgiverlinjen.

I de vedtakene som foreligger, er det tydelig at Kirkemøtet har tenkt å gjennomføre enhetlig lokal ledelse fra 2020, og man har tenkt å videreutvikle kirkeordningen i retning av en arbeidsgiverlinje ut fra erfaringer man skaffer seg gjennom forsøk. Da må det nødvendigvis være tid til hensiktsmessige forsøksperioder, meningsfull evaluering, politiske vedtak og iverksettelse. Riise må gjerne tegne en tidsplan for dette, som er raskere enn den jeg har skissert, så kan vi diskutere den. Årstall er ikke det viktigste. For meg er følgende avgjørende:

- Kirkemøtets vedtak om enhetlig lokal ledelse har i seg flere uavklarte elementer; avklaringer av dette vedtaket må få prioritet. Dette handler om å skape en god og forutsigbar arbeidsplass for alle ansatte i begge arbeidsgiverlinjene fra 2020.
- Forsøksarbeidet må være planlagt og systematisk; forsøkene må representere en bredde. Forsøkene må ha sitt utgangspunkt i at man ønsker å prøve ut noe som er reelt nytt.
- Medbestemmelse for arbeidstagerne og avklarte ansvarlinjer knyttet til arbeidstakernes arbeidsmiljø må sikres både i modellen med enhetlig lokal ledelse, i forsøkene og i framtidig organisasjon.

Finansiering er helt avgjørende i enhver organisasjonsmodell. Dagens todelte finansiering gir noen utfordringer som blir enklere hvis kirken får én pengestrøm. Og skulle det bli én pengestrøm, er det avgjørende for framtidig kirkeorganisering om denne kommer gjennom nasjonallettedet eller gjennom lokallet. Jeg har et realistisk forhold til at ulike finansieringsmodeller

gjør ulike ordninger naturlig. Derfor er det viktig hvilken finansieringsmodell som blir skissert i regjeringens varslede helhetlige lov for alle tros- og livssynsamfunn i Norge. Denne vil bli sendt på høring før valget, men kommer ikke til Stortinget før i neste periode. Et regjeringsskifte kan lett føre til at forslaget legges i en skuff. Jeg mener Kirkemøtet bør vente med forsøk til det er avklart hvilken finansieringsmodell som Den norske kirke må forholde seg til i framtiden. Forsøk som i ettertid viste seg å være uten mål og mening, skaper kun frustrasjon.

Uavhengig av om vi blir én eller mange kirkelige arbeidsgivere i framtidens kirke, må vi diskutere om det enten er soknepresten/vigslende medarbeidere eller andre som skal være den øverste ansvarlige for kirkens virksomhet i det daglige lokalt, regionalt og nasjonalt. Jeg synes det er unødvendig å tolke dette i konfliktermer. Rollene må avklares. To lederstillinger skal bli én; det er Kirkemøtets valg. Da må det gjøres en nødvendig rolleavklaring.

I den diskusjonen er det min posisjon (til jeg eventuelt blir overbevist om noe annet) at normalordningen bør være at ansvaret for den dag-

lige ledelsen ligger til soknepresten for lokal stab/menighetsrådets virksomhet; prosten bør lede den daglige virksomheten på prosti/storfellessrådsnivå, og biskopen bør lede den daglige virksomheten på bispedømmeplan. For meg er dette begrunnet i prestens kirkefaglige kompetanse, at presten er på hvert et sted, og den personlige forpliktelsen på kirkens tro og bekjennelse.

Så må man fordele administrative/forvaltningsmessige oppgaver der det er hensiktsmessig. Og man må beholde og rekruttere dyktige administrative ledere som arbeider i stab på alle nivå, der dette er nødvendig. Det er og vil være viktige og innflytelsesrike stillinger, men altså ikke den øverste ansvarlige. Styringsorganet må uansett være rådene der prestelinjen styrer sammen med lekfolket (som er i et naturlig og stort flertall). Jeg mener at framtidens kirkeordning for Den norske kirke, i likhet med Svenska kyrkan, kan ha soknepresten som både daglig leder og medlem av rådet. Når man er i rådsmøtet, er man en blant flere stemmer; når rådet reiser seg fra bordet, vil soknepresten selvsagt måtte lede i tråd med rådets vedtak.

luther

Tonje og Dag W. Haugeto Stang

TID FOR TO

299,-

Med visdom, erfaring og en solid dose humor leder Tonje og Dag oss gjennom råd og prinsipper for hvordan parforholdet best kan ivaretas og styrkes. Ukentlige lesestykker og samtale spørsmål gjør boken til en sørvisstasjon for par som ønsker å skape en fast rytme på ”vår kveld” i hverdagen, med

tid og rom for fruktbare samtaler. Boken kan med fordel gis som gave, og er rikt illustrert av Lars Aurtande.

Tonje og Dag W. Haugeto Stang har holdt samlivskurs i en årrekke og har lang erfaring som foredragsholdere og samtalepartnere.

Boken er et glimrende redskap i parterapi eller en gave til brudeparet.

www.lutherforlag.no

ORD AV LUTHER

OM DEN HELLIGE SKRIFT

Du kan ikke lese for mye i Skriften. Det du leser, kan du ikke lese for godt. Det du leser godt, kan du ikke forstå for godt. Det du forstår godt, kan du ikke lære for godt; og det du lærer godt, kan du ikke leve for godt.

(WA 53. 218:20-23)

Den hellige Skrift ønsker å bli lest med stor oppmerksomhet og flid.

(WA 2. 551:1)

Det som ikke fastsettes av den guddommelige Skrift, er det ikke nødvendig å holde for å være en trosartikkel.

(WA 10 I. 1. 564:10-11)

Hvis noen angriper dere og sier: En må ha fedrenes utlegning, for Skriften er dunkel, da skal dere svare: Det er ikke sant. Det er ikke skrevet noen klarere bok på jord enn Den hellige Skrift. I forhold til andre bøker er den som solen i forhold til et annet lys. De taler bare slik for å føre oss vekk fra Skriften og opphøye seg selv til læremestre over oss for at vi skal tro på deres drømme-prekener. Det er en stor og grusom fornærmelse og spott mot Den hellige Skrift og hele kristenheten når man sier at Den hellige Skrift er dunkel og ikke så klar at enhver kan forstå den og forkynne og bevise sin tro.

(WA 8. 236:7-17)

Slik forholder det seg med Den hellige skrift: Når en mener en er utlært i den, da først må en begynne.

(WA 49. 223:8-9)

*Sitatene er hentet fra Kurt Aland:
Hva sier Luther? Et Luther-leksikon,
Oslo: Lunde 1974.*

SØNDAGSTEKSTEN

GUNNAR INNERDAL - TORSTEIN EIDEM NORDAL - ANNE GRETE LISTRØM - STEPHEN SIRRISS

ASKEONSDAG - 1. SØNDAG I FASTETIDEN
KVINNEDAGEN - 2. SØNDAG I FASTETIDEN

ASKEONSDAG

1. MARS 2017

Prekentekst: Matt 6,1–6.16–18

Lesetekster: Joel 2,12–13 / 1 Pet 3,18–4,2

Liturgisk farge: Fiolett

DAGEN, TIDEN OG TEKSTENE

Med Askeonsdag forlater vi åpenbaringstiden og innleder fastetiden, de førti dagene som fra gammelt av utgjør forberedelsestiden før påsken. Vi blir invitert med på Jesu veg mot Jerusalem, inn i hans kamp og smerte. Vi kalles til radikal selvransakelse og ettertanke, og til kjærlighet mot vår neste. Der det ikke er gudstjeneste på askeonsdag, kan en del av momentene knyttet til fastetiden i det som følger, også være aktuelle for preken og intimasjon på første søndag i fastetiden.

Faste i betydningen avholdenhet fra mat forsvant mer eller mindre fra norsk fromhetsliv etter reformasjonen (en klassisk barnet og badevannet kanskje?). Det er et snev av ironi over at vi har beholdt fastelavnsbollene, men i det store og hele

droppet fasten. I våre dager merker vi nærværet av faste som konkret praksis sterkere i offentlig-heten igjen, bl.a. gjennom innvandring fra muslimske og katolske eller ortodokse land. Det er også blitt nokså vanlig blant evangeliske kristne å oppfordre til faste fra andre ting enn mat, f.eks. alkohol, kjøtt, sukkervarer, aviser, TV, smarttelefon eller Facebook. Slik ønsker man å ivareta tanken om at fasten skal være å avstå fra noe som ikke er galt i seg selv (og ikke synd mot verken Guds eller kirkens bud), for å fokusere på det som er viktigere. Kanskje er oppblomstringen av ulike typer retreat-praksiser også et tegn på et udekket behov i noe av det samme området som fasten en gang spilte en viktig rolle for. Mens tekstene på askeonsdag i stor grad advarer mot overdreven eller feilfokusert faste, er vel egentlig behovet i den jevne menighet i Norge motsatt: Folk trenger å få høre veiledning om hvordan man *kan* faste, og hvilke gleder og frukter det kan gi i form av bl.a. fornyelse av gudsforholdet, ro i tankene og åndelig klarsyn. Men selv om man legger vekt på det, skal man heller ikke glemme fastetekstenes radikale krav om konkret handling overfor fattige og vanskeligstilte (f.eks. Jes 58,3ff), noe f.eks. Kirkens nødhjelps fasteaksjon kan være en god anledning til. Til disse sidene ved askeonsdag og fastetiden finnes det godt lesestoff, f.eks. Kari Leine Balog, *Med kropp og sjel: En bok om faste* (Verbum, 2000).

Askeonsdag er nok ikke dagen med høyest

gudstjenestefrekvens eller størst oppmøte. Men desto mer kan dagen og samlingen denne dagen være en fin mulighet til å få nå inn til noen av de trofaste i forsamlingen med troens alvor, trøst og oppmuntring. Dagen kan også være godt egnet for individuelt eller allment skriftemål, og man kan tegne askekors.

Prekenteeksten er et utdrag fra Bergprekenen, der Jesus taler om almisser, bønn og faste. Lese-teksten fra Joel knytter sammen omvendelse og faste og har også et lignende poeng med å understreke det indre fremfor det ytre som i preken-teksten ("Riv hjertet i stykker, ikke klærne!"). Teksten fra 1 Pet er en rikholdig og komplisert tekst eksegetisk og teologisk, men byr for denne dagen kanskje særlig frem koblingen mellom dåpen og fastemotivet kampen mot synden; jfr. katekismens ord om at dåpen betyr at "den gamle Adam i oss skal druknes ved daglig anger og bot, og dø med alle synder og onde lyster, og at et nytt menneske daglig skal stige fram og leve evig for Gud i rettferd og renhet".

TIL PREKENTEKSTEN

Avsnittet i Matt 6,1–18 inneholder Jesu utsagn om almisser (gaver til de fattige), bønn og faste. Dette er kjente praksiser fra jødedommen og gjenfinnes også i mange andre religioner, som i islam. Det er altså snakk om Jesu perspektiv på ganske allmenne religiøse fenomener. Utsagnene er alle strukturert på samme måte: Når du ..., ikke gjør som hyklerne, ... for å bli sett/æret av mennesker. "De har alt fått sin lønn!" Men når du ... gjør det i det skjulte. "Og din Far, som ser i det skjulte, skal lønne deg." Underveis i disse strukturene kommer det så en del innskudd, primært en lengre undervisning om bønningen, som bl.a. inneholder Herrens bønn, men som er klip- pet ut av prekenteeksten. Det felles poenget er altså at fromhetsgjerninger ikke skal gjøres for at folk skal se det (*for show*, som engelskmennene så fint sier). Men at slike gjerninger er oppfattet som en naturlig og ønsket del av disippellivet, fremgår av formuleringenes *når* (gr. *hotan*) – ikke *hvis*. Det er altså ikke snakk om at man ikke skal gi gaver, be og faste, men måten man gjør det på.

Merk at grunntekstens formulering i v 1, om å passe seg for "å gjøre (deres) rettferdighet" (gr.

tæn dikaiosynæn poiein) for øynene på folk tydeligere enn den noe omskrivende norske overset- telsen (gode/fromme gjerninger) knytter an til det foregående som nettopp er tale om en *rettferdighet* som langt overgår de skriftlærdes og fariseernes (5,20ff; jfr. også oppsummeringen i 6,33).

"Gave til de fattige" (v 2) gjengir det greske substantivet *eleemosyne* som kommer av samme stamme som i bønneropet *kyrie eleison*, verbet *eleo* som betegner miskunn og barmhjertighet. Rent språklig kan man derfor tale om det som en miskunnshandling eller barmhjertighetspraksis. Men det vanlige var å bruke ordet konkret om gaver til de fattige. Det er også språklig sett ad omveier bakgrunnen for vårt etter hvert litt utdaterte ord almisse.

Utbasunerer av gaver (v 2) er ikke en kjent praksis i samtiden. Trolig er uttrykket bare symbolsk ment. Til dette momentet jfr. Jesu ord om enkens gave i Mark 12,41–44, som også understreker at det er andre ting enn gavens størrelse som er viktig i Guds øyne.

"Rommet" ditt (gr. *tameion*) i v 6 sikter vanligvis til et spiskammer eller lagerrom innerst i huset, der man kunne lukke døren. Det er derfor trolig ikke snakk om et eget designet bønnerom; poenget ligger i at bønningen skal skjue på et "skjult" sted.

TIL PREKENEN

Prekenen på denne dagen kan gjerne ta seg tid til å forlate tekstens umiddelbare kontekst litt for å gi noe veiledning og oppmuntring til en god fastetid. Kunsten er å oppmuntre til en positiv fastepraksis som kan berike kristenlivet, uten at dette fremstilles som et lovisk krav som må oppfylles for å være innenfor.

Andre mulige momenter:

Gud er den som ser der ingen andre ser, på godt og vondt. Og det er mye i denne verden som ikke er som det ser ut som, ved verken første eller andre øyekast. Gud ser de dypeste strukturelle syndene i oss, som ingen andre, og kanskje ikke vi selv heller, har sett. Men han ser også alt det som er oppriktig godt og medmenneskelig, og som ingen andre ser eller verdsetter midt i alle denne verdens skjeve maktstrukturer. Dagens

tekster kan gi frimodighet til de mange anonyme sliterne i menighetene og blant menneskene, som har gjort sitt lille gode bidrag år etter år, til å håpe og tro at utvist godhet og fromhet som ikke høster anerkjennelse fra mennesker, en dag skal lønnes. Her kan man kanskje også berøre jungelordet om at det ikke er bare det som kan telles (ytre eller materielt sosioøkonomisk sett), som teller.

Gaver, bønn og faste kan fremholdes som et godt trekløver som kan samle fastetidens fokus i seg; dette er tre praksiser som samtidig kan vende blikket vårt og oppmerksomheten vår på den gode måten både mot vår neste, mot Gud og mot oss selv i fasten.

Prekatekstens gjentatte "lønn" er et bibelsk begrep som fort klinger mistenksomt i lutherske ører ("Er vi ikke frelst av nåde, da?"), men det er et viktig nytestamentlig begrep (Jfr. også Luk 14,14; 1 Kor 3,14; 2 Kor 5,10), så det er nok ikke så produktivt på lang sikt overfor tenkende bibellesere å la være å bruke ordet. Da er det heller bedre å understreke at det må være å forstå som Guds anerkjennelse og nådige mottagelse av det gode, ikke som en transaksjon som gir oss rettigheter til det ene eller det andre hos ham. Det finnes ikke noen vektskål å legge våre bidrag i, der vi kan nå opp i den endelige dom, men Gud er like fullt en rettferdig og god Gud som verdsetter det gode for det det er. Det nye testamente sier tydelig både at frelsen gis uten bidrag fra vår side (Rom 4,4f), og at Gud i dommen skal gi alle rettferdig tilbake for det de har gjort (Rom 2,6 og Matt 16,27=Sal 62,13; Åp 22,12). All lønn vil fortsatt være motivert av Guds nåde, ikke vår fortrefelighet.

SALMER

113 Ingen vinner frem til den evige ro
117 Se, vi går opp til Jerusalem
119 Hjelp meg, Herre Krist å strida
627 Jesus, lær du meg å bede
711 Del ditt brød med sulten bror
738 Noen må våke

GUNNAR INNERDAL
FØRSTEAMAUENSIS I SYSTEMATISK
TEOLOGI, NLA HØGSKOLEN, BERGEN
GI@NLA.NO

1. SØNDAG I FASTETIDEN

5. MARS 2017

Prekatekst: Matt 4,1–11

Lesetekster: 1 Mos 2,8–9;3,1–8 / Jak 1,12–16

Liturgisk farge: Fiolet

EVA, JESUS OG DJEVELEN

Før Jesus forkynte "Vend om, for himmelriket er kommet nær!" (4,17), ble han fristet. Av djevelen. I ødemarken. Ledet av Ånden. Slik settes fokus på Jesu kamp – og vår kamp – mot fristelsene og fristeren denne søndagen.

Jesus var "prøvet i alt på samme måte som vi", leser vi i Hebr 4,15. Etter den manifesterende dåpshandlingen oppsøkes Jesus av fristelser som utfordrer hans tilhørighet. Men Jesus gjenkjenner fristelsene og parerer dem, nettopp fordi han vet hvem han er, og hvor han selv kommer fra. Dette gjelder alle angrep på Jesu person (Les særlig Joh 8,21ff). Hadde ikke Jesus visst hvor han kom fra, var han blitt knekt av angrepene. Og nå må han møte angrep fra djevelen etter dåpen, men før ryktet om ham sprer seg over hele Syria (4,24). For møter han dem ikke nå, vil de møte ham i tjenesten. Og hva hadde skjedd om han ikke overvart dem?

Vi vet ikke. Men vi vet at Eva falt for samme list "Har Gud virkelig sagt ..." Likheten mellom slangen og djevelen er innlysende: her sås det tvil om Guds Ord. "Du tar feil, Eva!" "Du kan umulig ha rett, Jesus!"

Vi legger følgelig merke til hva slangen sier til Eva, men legger vi merke til hva Gud *ikke* sier til Adam? Det er ingen antydninger om hva som kommer til å skje, nemlig at Eva vil bli fristet. Hvorfor ikke? Kan det være fordi mannen og kvinnen allerede har dette i seg, som skapninger i Guds bilde, å avstå fra fristelsene? Det er jo denne styrken Jesus selv legger for dagen i ørke-

nen i møte med djevelen. Eller som Paulus uttrykker det i 1 Kor 10,13: *"Dere har ikke møtt noen overmenneskelig fristelse. Og Gud er trofast, han vil ikke la dere bli fristet over evne. Nei, når dere blir fristet, vil han vise en utvei, slik at dere kan holde ut."*

Jeg opplever at Adam svikter Eva. For han er der, han også: "Hun ga også til mannen sin, som var sammen med henne (hebr. *im* = akkurat der, skulder ved skulder), og han spiste." Og han gjorde ingenting, men ble passiv, løftet ikke en finger og sa ikke et ord. Han fornektet sin sanne natur, ville ikke slåss og ville ikke redde kvinnen i sitt liv. Hver eneste mann etter Adam bærer denne svakheten i sitt hjerte.¹

Jeg opplever at Eva, i motsetning til Jesus, ikke lenger vet hvor hun kommer fra. Derimot blir hun overbevist om at Gud holder noe tilbake fra henne, hun som var skapt til Adams "livredder" (Hebr. *ezer*; jfr. Ex 18,4 og Mose navn på sin andre sønn, Elieser: Min fars Gud kom meg til hjelp og berget meg fra faraos sverd.)

Jesus svarer med bibelord på bibelord. Slik praktiseres det forfatteren av Hebreerbrevet forklarer: "For Guds ord er levende og virkekraftig og skarpe enn noe tveegget sverd. Det trenger igjennom til det kløver sjel og ånd, marg og bein, og dømmer hjertets tanker og planer." (Hebr 4,12)

SIMBA, RAFIKI OG IDENTITET

Jeg vil ta utgangspunkt i Disneys 32. klassiker, Løvenes Konge fra 1994. Her møter vi Simba, kronprinsløven som i unge år ikke kan tenke på noe annet enn å bli konge med makt. Det er det eneste han vil. Det er også det eneste hans onkel Scar tenker på, men først må kong Mufasa og Simba ryddes av veien. Etter å ha drept sin bror Mufasa tvinger Scar sin nevø til å flykte.

Nala treffer sin venn Simba igjen etter mange år, og vil at han skal ta sin plass som konge. Men tynget av skyld etter farens død er Simbas mantra nå "Hakuna Matata: Gærne ting skjer hele tida, og du kan ikke gjøre noe med det. Så hvorfor bekymre seg?" "Fordi det er ditt ansvar," sier Nala. "Jeg kan ikke dra tilbake. Hva skal det være godt for? Ingen kan forandre fortiden," grubler

Simba og roper ut i natten til sin far: "Du sa du alltid skulle følge med meg! Men det gjør du ikke. Det er på grunn av meg. Det er min feil!"

Bavianen (og presten!) Rafiki kommer så og følger etter Simba. "Hvem er du?" snerrer Simba. "Spørsmålet er: Hvem er *du*?" kontrer Rafiki. "Jeg trodde jeg visste det. Men jeg er ikke så sikker lenger nå." "Men *jeg* vet hvem du er," sier Rafiki. "Jeg tror du er temmelig forvirret," svarer Simba. "Feil! Jeg er ikke den som er forvirret. Du vet ikke en gang hvem du er!" "Åh, men det vet vel du?" parerer Simba sarkastisk. "Kan du tro! Du er Mufasas sønn!"

"Kjente du faren min?" "Rettelse: Jeg kjenner din far!" "Lei for å måtte si det, men han døde for mange år siden." "Ha! Feil igjen. Han lever, jeg skal vise ham for deg!" Rafiki løper til et tjern. "Det der er ikke faren min. Det er bare et speilbilde," sukker Simba. "Se nærmere," hvisker Rafiki "Kan du se det? Han lever i deg!" Og Simba hører sin fars stemme: "Simba, du har glemt meg. Du har glemt hvem du er, og slik glemt meg. Se inn i deg selv, Simba! Du er mer enn hva du har blitt. Du må innta din plass i Livets sirkel!" Men Simba motsetter seg: "Jeg kan ikke dra tilbake; jeg er ikke lenger den jeg var!" Men Mufasas stemme lyder likevel: "Husk alltid hvem du er!"

Rafiki og Simba blir stående og se visjonen av Mufasa forsvinne i skyene. "Jeg vet hva jeg må gjøre. Jeg må dra hjem. Men da må jeg se fortiden i øynene, og den har jeg flykta fra så lenge. Jeg vet ikke om jeg klarer det." Da slår den gamle presten Simba i hodet med stokken sin. "Au! Hvorfor gjorde du det?" "Betyr ingen ting," sier Rafiki, "Det er fortid!" "Men det gjør vondt ennå," sier Simba og gnir seg med poten på hodet. "Å ja, fortiden kan være vond. Men av og til kan du lære av den," sier Rafiki og slår igjen, men denne gangen smetter Simba unna. "Ha! Ser du?" sier Rafiki, "Og hva har du tenkt å gjøre?"

FASTE, FRISTELSER OG FRIHET

Jeg har aldri funnet min greie i fasten. For ti år siden hadde jeg kanskje en eller annen tanke om hvordan fastetida kunne leves. Men nå er fasten på sett og vis undervurdert, for ikke å si ned-

prioritert. Og hjelper det å avstå fra noe i det hele tatt, så lenge jeg ikke fyller det med noe annet, mer åndelig?

Hvordan kommuniserer vi avholdenhet i vår tid? Spiseforstyrrelser og kroppspress er der ute, uansett alder. Og de modale hjelpeverbene (bør, kan, la, må, vil) melder straks sin ankomst aske- onsdag. Men så tenker jeg at avholdenhet, det er jo bare et verktøy. *Målet* for fasten er vel viktigere? Er det slik at jeg kan øve meg i å gi avkall på noe, for å finne liv og glede til andre? Men, hva kan det være? Kanskje kraften fra evangeliet? Frigjøring, forsoning, forvandling, håp, godhet og glede?

Du og jeg kommer til å møte fristelser. Men kan det være at vi vil være bedre utrustet med fasten innabords? Det finnes nemlig to modale hjelpeverb til: å behøve og å tørre. Sannheten er at vi trenger fasten, for vi lever ikke bare av brød. Vi trenger å avstå for å få avstand og finne avklaring. Vi trenger tid til å tilbe bare Ham som vi skal tjene.

Jeg tror jeg kjenner stemmen igjen i mitt eget liv, den Eva og Jesus møtte: "Hvorfor skal du holde deg til steiner når du kan få brød? Hvorfor skal du ha mye når du kan få mer? Har Gud virkelig sagt?" Slik er fristelsen et angrep på min tilhørighet, fordi djevelen vil få meg vekk fra tanken om hvor jeg kommer fra. Djevelen vil få meg til å tro at fortiden er vondt og uopprettelig. Djevelen vil ha det til at det ikke nytter å kjempe. Endatil vil djevelen få oss til å tro at Gud holder noe borte fra meg, at han selv ikke eksisterer, og at Jesus Kristus er død. Men: "Kan du se det? Han lever i deg!"

Jeg har aldri funnet min greie i fasten. Det er derfor jeg liker så godt at den kommer hvert år. Jeg får en ny start. Nåde, heter det kanskje?

¹ Eldredge (2001) *Slipp deg løs mann*, s 77.

TORSTEIN EIDEM NORDAL
SOKNEPREST PÅ BOGAJELL I SANDNES
TORSTEIN.NORDAL@SANDNES.KIRKEN.NO

KVINNEDAGEN

8. MARS 2017

Prekentekest: Luk 18,1–7

Lesetekster: Joel 3,1–5a / 1 Kor 12,12–17

Liturgisk farge: Som kirkeårstiden

I går overhørte jeg en kommentar på radioen. Det var en nybakt mor som ble intervjuet, og hun sa: "Så var det jo ekstra stas for pappa da, siden det ble en gutt!" Og jeg stoppet opp et øyeblikk og tenkte; ja, så, var det det ...

Ekstra stas. Er det fortsatt ekstra stas med en gutt? Og jeg undrer meg, slik jeg undrer meg over at barnas verden i økende grad deles opp i gutteting og jenteting, i rosa og blått, med prinsesser og superhelter så ingen behøver å være i tvil om hva som er til hvem, når det gjelder alt fra akebrett til matboks.

Eller jeg undrer meg over rapporter fra russebusser hvor gutter i tredjeklasse ruller med jenter som er flere år yngre, hvor alle er inneforstått med hva prisen for dette er.

En reklame som for en tid siden stadig var å se på facebook, handler også om dette udefinerbare ubehaget. Dette som ser så lite ut, men ser man nærmere på det, er det svært urovekkende. Reklamen gjaldt noe som jo bare jenter trenger, nemlig bind, og gikk ut på at barn og ungdom ble spurt om de kunne "løpe som en jente".

Ungdommene, både gutten og jentene som var med, løp da på latterligste vis, med armer og bein veivende. Bare de minste jentene løp så fort de kunne, og svarte på spørsmålet om hva det vil si å løpe som en jente slik: "Det er å løpe så fort man kan." Reklamens spørsmål var: Når og hvorfor lærer vi barna våre at det å løpe som en jente er det samme som å si at man ikke kan løpe i det hele tatt? Og det er et godt spørsmål.

Kampen for kvinners rettigheter handler om

og inneholder så mye. Den handler om det som kan telles og måles, representasjon i styrerom, på utdannelse og i arbeidslivet, og hvem som tar mest ansvar hjemme, og hvem som tjener mest og minst. Det som kan telles og måles, kan vi jo ha et visst grep om, og som et av de mest likestilte land i verden er vi jo kommet langt her hjemme. Så kanskje 8. mars først og fremst kan brukes til å sette fokus på jenter og kvinner i andre deler av verden, som trenger vår solidaritet fordi det er åpenbart at de er veldig langt unna å ha like rettigheter som menn? Ja, absolutt, men jeg nevner nå dette ubehaget jeg opplever når jeg ser på mine nære omgivelser med "8. mars-brillene" på også.

TIL DAGEN:

Den internasjonale kvinnetid oppsto som en kampdag for kvinnebevegelsen og for kvinnelig stemmerett. I Norge ble kvinnetid markert for første gang i 1915 og var knyttet til den sosialdemokratiske og kommunistiske bevegelsen. Den nye kvinnebevegelsen tok opp igjen tradisjonen med å markere 8. mars på begynnelsen av 1970-tallet, og først nå blir dette en viktig markeringsdag hvor mange kvinneorganisasjoner går sammen, og demonstrasjonstogene teller flere tusen på landsbasis. Siden har oppslutningen om dagen sunket, men i 2014 ble det rekordstor oppslutning på bakgrunn av abortloven; det ble mobilisert til motstand mot regjeringens planer om å innføre reservasjonsrett for leger ved aborter.

På kirkens hjemmesider ligger det et ressurshfte for 8. mars 2017, med forslag til bønner og salmer, og med forslag om en spesiell vinkling på årets 8. mars gudstjeneste.

"... i 2017, hvor markeringen av reformasjonen er et gjennomgående tema i kirke- og gudstjenesteliv, vil mange finne det meningsfullt å feire 8. mars-gudstjeneste med reformasjonen og reformasjonsmarkeringen som et historisk og tematisk bakteppe," står det der. Som bakgrunnsstoff for denne vinklingen er det lagt ved en artikkel av Birgitte Lerheim om forholdet mellom Martin Luther/reformasjonen og dagens feministteologi.

TIL TEKSTENE:

I Joel 3,1–5a beskrives en framtidsprefeti hvor Guds Ånd skal komme over alle mennesker. Før Herrens dag skal dette skje, og ett perspektiv ved disse eskatologiske hendelser er at de visker ut skillene mellom menneskene. Slaver og slavekvinner skal øse ut Ånden; de som var nederst når det gjaldt både status og kjønn, skal altså her få være Guds budbærere.

I 1 Kor 12,12–17 handler det om nådegavene og bildet av kirken som en kropp som bare er komplett når den inneholder mange forskjellige, likeverdige funksjoner.

I begge tekstene handler det om Åndens utjevne funksjon som snur opp ned på menneskelig rangordning og vår forståelse av hva som er minst og mest verdt, det være seg på grunnlag av status eller kjønn. Og dette gjelder både i et her og nå perspektiv, som kirke på jorden, og i et "ennå ikke" perspektiv.

Lignelsen i Luk 18,1–7 handler også om Guds rikes komme og innledes med hovedpoenget i fortellingen, som er en oppfordringen om å alltid be og ikke miste motet. Grunnen til at vi skal be, er at Gud hører bønn (slik som i parallellfortellingen i Luk 11,5–8).

Den uhederlige dommeren er ikke et bilde på Gud, men heller en kontrast; han har ingen medfølelse eller interesse egentlig i enkens problemer. Likevel hører til og med han når hun bare er pågående nok. Og pågående er hun jo.

En enke var i utgangspunktet i en svak posisjon, uten forsørger, et bilde på en hjelpeløs. I tillegg har altså denne enken vært utsatt for en urett så hun kjemper for sin rett i sin underlegne posisjon.

Enken i Lukas 18 har mye til felles med den kanaaneiske kvinnen i Matteus 15, som argumenterer med Jesus for helbredelse for sin syke datter. Hun gir seg heller ikke. Jeg tenker også at enken også kan være en halvøster til Jakob, og hans kamp med engelen: "Jeg slipper deg ikke før du velsigner meg," er jo også et rimelig pågående krav. En noe fjernere kusine av enken finner vi i folkeeventyret om kjerringa mot strømmen. Her kan vi vel si at det bare er stahetene igjen, i liv og død; hun har jo ikke en gang gode argumenter

til å begynne med, men det hun har, det er en vilje til å få sitt igjennom, en stayer-evne uten sidestykke.

Lignelsen i Lukas 18 handler om Gud vil høre når vi ber, og hvordan enken vinner fram ved å ikke gi opp. Hva uretten består i, blir ikke nærmere forklart, men metoden for å nå fram, ikke å gi seg, ja, sågar å være rede til å fly i synet på sin mektigere motpart, blir ikke bare akseptert, men også satt opp som et eksempel til etterfølgelse.

TIL PREKENEN:

Her er det mange veier å gå. Som kirkenes ressurshefte sier, kan 8. mars-temaet sees sammen med Martin Luther og reformasjonen. Gjennomgangen av en håndfull salmer med kvinnelige forfattere/komponister kunne kanskje også brukes som en rød tråd gjennom hele gudstjenesten, prekenen inkludert? En salmemesse med kvinnelige salmediktere og glimt fra deres liv og kamp.

Noen steder er rammen Kvinners internasjonale bønnedag denne dagen, og dagens fortelling kan vide ut forståelsen av hva bønn er. Idealet om at bønn til Gud må være høflig tilbakeholden, from og forsiktig, får jo unektelig et skudd for baugen her. Kan det være sånn at kampen for rett

og bønn her tydelig blir to sider av samme sak, og slik er vi ikke vant til å tenke om det?

Det er også mye å ta av når det gjelder hvilken rett vi i dag trenger å kjempe for. På egne eller andres vegne.

Kanskje kan man denne dagen slippe til kvinner med erfaringer fra kamp for rett?

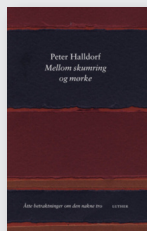
Solidaritet med de mange som mangler rettigheter fordi de er av feil kjønn, kan og bør vel målbæres på en eller annen måte. Å heie på dem som slåss i førsterekka, er en oppgave denne dagen. Å vite om er jo egentlig skrittet før solidaritet, så det å finne og fortelle om kvinners kamp er viktig i seg selv.

Så går det også an å ta en titt på de mer hjemlige forhold. Guds radikale likeverdstanke trues jo ustanselig av vår ulykksalige evne til å gradere og vurdere hverandre opp og ned. Hva får vi syn på når vi ser etter skjevutviklinger som har med kjønn å gjøre? Her og nå. Hvilken kamp er vår helt direkte – for våre sønner og døtres skyld? Det kan 8. mars også være dagen for å se på.

ANNE GRETE LISTRØM
SOKNEPREST I NORDSTRAND
AL675@KIRKEN.NO

luther

Peter Halldorf

MELLOM SKUMRING OG MØRKE

Åtte betraktninger om den nakne tro

199,-

Hvorfor hadde ingen sagt at du måtte miste den gamle freden for å vinne en ny og mer virkelig fred? Idet døden sluker Jesus, mister disiplene sin tro.

Påskeaften, dagen mellom korset og oppstandelsen, spiller en realisme som ingen av oss kommer utenom, dagene når ateismen åpner seg som en avgrunn i vår sjel. Er Gud død? Finnes han ikke lenger? Har jeg levd på en illusjon?

Boken er knyttet an til fasten og påsken, men den kan også med stort utbytte brukes som en meditasjonsbok når som helst på året.

www.lutherforlag.no

2. SØNDAG I FASTETIDEN

12. MARS 2017

Prekentekest: Matt 15,21–28

Lesetekster: 1 Mos 32,24–30 / Jak 1,2–8

Liturgisk farge: Fiolet

TIL DAGEN – KJEMPENDE TRO OG UTHOLDENDE BØNN

En journalist fra lokalavisen var invitert til en prestesamling for å si noe om hvordan kirken kunne bli mer synlig i media. Han fortalte at journaliststanden helst kommer på banen og skriver om det de kaller de fire K-ene, konflikt, krise, krig og katastrofe. Hverdagens trivialiteter har derimot sjelden nyhetsinteresse. Den andre søndagen i fastetiden byr på en femte K, nemlig kamp. Dagen kalles *Reminisicare* – ”Herre, tenk på din barmhjertighet og kjærlighet, som er fra evig tid.” (Sal 25,6)

Tekstene har et tydelig kampmotiv. Fra det gamle testamente hører vi om et basketap utenom det vanlige. Jakobs kjemper med en fremmed natten igjennom, og nekter å slippe før vedkommende velsigner ham. Jakob forunderlige kamp kronas med seier, og han får navnet Israel – ”den som kjemper med Gud”.

Leseteksten fra det nye testamente er fra Jakobs brev og handler om bønn og tro. Det å tvile sammenlignes med å være en bølge på havet, som en retningsløs kasteball. Dette kontrasteres med å be i tro. Evangelieteksten handler om den kanaaneiske kvinnen som maser på Jesus om hjelp til sin syke datter. Det sentrale temaet synes å være kjempende tro som viser seg i utholdende bønn til Jesus. Søndagens motiver kommer til uttrykk i siste verset av salmen Jesus, din søte forening å smake (158,5):

*Nådigste Jesus, nå vil jeg meg binde
ved dine løfter, din trofaste pakt:*

*Hver den som ber og som leter, skal finne!
Så har de sanndrue lepper jo sagt.
Jeg vil med kvinnen fra Kanaans egne
rope i lengsel og aldri bli still
før du på bønner til slutning må tegne:
Amen, ja, amen, deg skjæ som du vil!*

TIL TEKSTEN

– DIALOG OVER GRENSER

Matteus har plassert fortellingen om Jesus og den kanaaneiske kvinnen like etter diskusjonen med fariseerne og de skriftlærere om grensene for rent og urent (Matt 15,1–20). Den samme plasseringen har også parallelt teksten i Mark 7,24–30. Begge evangelistene setter dermed perikopen inn i en bestemt sammenheng. Foranledningen er det klare grensesnittet mellom rent og urent, noe som Jesus og disiplene ifølge fariseerne og de skriftlærere ikke respekterer.

Matteus nevner at Jesu motstandere kommer helt fra Jerusalem og oppsøker ham ved Genesaret. Disse er representanter for eliten, som drar fra hovedstaden til utkantstrøk. I periferien finner de Jesus, og han svarer (Matt 15,8f) med kritikk av sitt eget folk i form av profetord: ”Dette folket ærer meg med leppene, men hjertet er langt borte fra meg. Forgjeves dyrker de meg, for det de lærer er menneskebud.” (Jes 29,13) Fortellingen har ikke bare en religiøs, men i tillegg både en etnisk og en geografisk dimensjon. Møtet med kvinnen finner sted ved Tyros og Sidon, altså i dagens Libanon. Matteus kaller kvinnen kanaaneisk. Kanaaneerne bodde i Det lovede land og var fiender av Israel under landnåmet. Markus skriver at kvinnen er fönikisk. Settingen er at Jesus er utenfor Israels grenser og møter en utlending som pr definisjon er hedning og uren. Slik sett er hun en motsetning til fariseerne og de skriftlærere. Men den største forskjellen er troen hennes, som Jesus anerkjenner mens han kritiserer elitens manglende tro og misforståtte teologi.

Denne kvinnen er kanskje det nærmeste vi i evangeliene kommer en ”stalker”, en plageånd som følger etter og gir uønsket oppmerksomhet til en annen. Derfor henvender disiplene seg til Jesus med ønske om å bli kvitt henne. Kvinnen

roper "Kyrie eleison" og omtaler Jesus som Davids sønn. Faktisk kaller hun Jesus "Kyrie" hver gang hun sier noe. Jesus svarer henne ikke med et eneste ord. Først etter at disiplene sier han må bli ferdig med henne for å få stopp på masingen hennes, sier han at han er kommet for jødene. Hvorfor skulle frelsen også gjelde hedningene? Paulus skriver at evangeliet er "for jøde først og så greker" (Rom 1,16). Og Jesu sier til den samaritanske kvinnen ved brønnen "frelsen kommer fra jødene" (Joh 4,22). Dette er vel og merke frelshistorisk før misjonsbefalingens tid med påbudet om å gjøre alle folkeslag til disipler (Matt 28,19). Fortellingen inneholder et misjonsperspektiv. Videre ser vi tydelige likhetstrekk mellom historien om den kanaaneiske kvinnen og offiseren i Kapernaum (Matt 8,5–13). Begge steder skjer det et "fjernunder" hvor Jesus helbreder en som ikke er til stede. Begge er hedninger; de er for urene å regne. Men disse to som går i forbønn, har sterk tro på Jesus. Det blir avgjørende. Fortellingene vitner om forbønnens kraft.

I samtalen er Jesu reservasjon mest påfallende. Han virker både avvisende og ydmykende. Kvinnen kaster seg ned foran han. Han svarer med ordene om barn og hunder. Hun øyner et håp og sier at hundene spiser smulene. Ordvekslingen er i seg selv et interessant eksempel på dialog. Her synes det som om Jesus bevisst prøver hennes tålmodighet og utholdenhet. Hun hekter seg på Jesu svar og øyner håp i dem. Alternativet ville vært å svare med samme mynt, sinne og fortvilelse. Det gjør hun ikke. Hun holder seg til saken og blir ikke vippet av pinnen eller går til angrep på ham hun snakker med. Helge Svare skriver om dette i boka *Den gode samtalen – kunsten å skape dialog* (Pax, 2008). Kvinnen kunne tjent som et godt eksempel på kunsten å føre dialog. Hun er forbilde både på grunn av troen som Jesus berømmer henne for, og dertil ved å ikke gi opp. Hun er forbilledlig i å samtale med forståelse for den andres perspektiv, uten å tingliggjøre den andre eller tillegge ham motiver. Dialog er å skape kommunikasjon over grenser. Det samme kan sies om bønn. Den kanaaneiske kvinnen modellerer dette for oss.

TIL PREKENEN – Å SETTE OG Å FLYTTE GRENSE

Jesus og møtet med den kanaaneiske kvinnen kan leses som en fortelling som på flere nivåer formidler noe vesentlig om grenser. Beretningen konkretiserer og gir substans til påstanden om en grensesprengende Gud. Gjennom kvinnen, en mor som ber for sitt syke barn, får vi også øye på våre menneskelige begrensninger. Og det er i dette grenselandet mellom helse og sykdom, liv og død hun oppsøker Jesus. Kvinnen er på randen, og datteren er i en mellomtilstand mellom liv og død. Som besatt av en ond ånd var datteren i ferd med å tape sin menneskelighet. Sykdom i familien setter alle på prøve. Kvinnen går ut av komfortsonen og tar en ukjent risiko ved å søke hjelp. I usikkerhetens ingenmannsland vet hun ikke hvordan dette kommer til å gå.

Paul Otto Brunstad skriver i sin bok *Klok ledelse* (Gyldendal, 2009) om å være i grenseland. Det følgende er inspirert av hans refleksjoner. Grenseområdet kan tenkes som stedsangivelse hvor man står på terskelen til et fremdeles ukjent område eller ny situasjon. Foran ligger det ukjente, et ingenmannsland. Kvinnen har forlatt kjerneområdet i livet med hverdagens rutiner, oppgaver og relasjoner. Trygghet og forutsigbarhet legges bak. Over grensen endres også identiteten til å være en fremmed, en utlending en som ikke kjenner kulturen eller kan språket.

Grenser kan være både noe positivt og noe negativt. Å være uten grenser er ikke av det gode. Inge lønning har sagt at frihet uten grenser er en illusjon. T.S. Eliot fanger noe av det paradoksale med grenser i diktene *Four Quarters*: "What we call the beginning is often the end. And to make an end is to make a beginning. The end is where we start from." Grensen er ikke bare separasjon og atskillelse. Ved begynnelsen står vi samtidig overfor noe større. Dette kan bli håpets og mulighetenes fødested. Å navngi, skape språk, er å definere (sette grenser) gjennom å avgrense. I skapelsen satte Gud grenser for dag og natt, vann og land. Han ga Adam i oppgave å gi navn på dyrene. Definerer man, ordsetter man og gjør noe forståelig og konkret.

Grense på latin er "*limen*" som betyr dørstokk

eller terskel. Vi gjenfinner ordet i det engelske limit. Det betegner overgangen fra et rom til et annet. Grensen gir identitet og form. Å eliminere betyr å slette grenser eller å angripe grenser. Invasjon er å gjøre vold på grenser eller fjerne dem. En annen tilnæringsmåte til samme fenomen er å likvidere (gjøre flytende) – det vil si fjerne grenser. Form og profil gir identitet, og grenser markeres. Å krenke andres grenser forbindes med overgrep og vold. Ødeleggelse og faren for at noe utslettes, er til stede. Gjennom kristen tradisjon har vi tilgang på gode grenser som verner skaperverket og menneskelivet.

Hva med en grensesprengende Gud? Det ligger noe uforbeholdent og betingelsesløst i en Gud som går over grenser. Å være uten grenser kan man lese mer om på www.legerutengrenser.no hvor nøkkelordet er "uansett": *Leger Uten Grenser er en nøytral og uavhengig medisinsk hjelpeorganisasjon som redder liv og lindrer nød. Vi hjelper dem som trenger det mest – uansett hvem, uansett hvor, uansett hvorfor. Leger Uten Grenser redder liv i kriser, krig og katastrofer. Uansett. Vi rykker ut der andre ikke kan. Vi tar aldri side i konflikter. Vi hjelper dem som trenger det mest, kun basert på medisinske behov. Når medisinsk hjelp ikke er nok, varsler vi om overgrep og glemte kriser. Taushet er dødelig – færre dør når flere vet.*

Prester møter mye skjult eller lite synlig tro. Troens grensebefolkning er tallrik. Å vandre i disse grensetraktene er viktig for kirken. Gråsoner kan bli til vekstsoner. Noen grenser som kirken bistår ved, er livsritene eller overgangsitene, fra én fase til en annen – fra død til liv gjennom dåpen, og gravferd for den døde i lys av det evige livet. Døden er ikke det siste, men det nest siste.

I vår tid oppgir mange at de tror på sjelevandring. Det kristne håpet er at identiteten ikke elimineres, men at personen skal fortsette å være seg selv. Vi forvandles, men personligheten er intakt. Døden er ikke et stort "delete".

Bønn er et sted hvor grenser flyttes. Å be er å lukke Jesus inn, skriver Ole Hallesby. Bønn henger ofte sammen med en mangel på kontroll. På denne søndagen kan bønnens teologi løftes fram. Kristne tror på en Gud som verken er urokkelig eller manipulerbar, men påvirkelig. Hvis den kanaaneiske kvinnen ikke hadde henvendt seg til Jesus, ville datteren hennes blitt frisk? Har Gud gjort seg avhengig av vår bønn? Vi står overfor noen mysterier uten avklarte svar. Men Jesus og Den hellige skrift sier mye om at vi skal få lov å be. Og med det som utgangspunkt og ledestjerne kan vi leve i grenseland og gråsoner. *Når annen hjelp blir støv og duger ei, du hjelpeløses hjelper, bli hos meg* (N13 818,1).

SALMER

113 Ingen vinner frem til den evige ro

471 Nærmere deg, min Gud

818 O bli hos meg

eller 416 Alltid freidig når du går

631 Det er makt i de foldede hender

eller 344 O, Jesus åpne du mitt øye

980 Litani

158 Jesus, din søte forening å smake

700 Vinden kjenner ingen grenser

STEPHEN SIRRIS
DOKTORGRADSTIPENDIAT,
VID VITENSKAPELIGE HØGSKOLE,
DIAKONHJEMMET
STEPHEN.SIRRIS@VID.NO

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

SØKERE

BORG BISPEDØMME

Kapellan i Søndre Follo prosti med tjenestested Vestby, Såner, Garder og Hvitsten sokn:

Andersen, Kristin (32), Trosopplæringsvikar 1430 Ås

Bleiktvedt, Arnstein (26), Prestevikar 0598 Oslo
Grøvle, Gunhild Vesteraas (28), Prestevikar 0445 Oslo

Høibye, Hege (42), Forteller 1359 Eiksmarka
Karlsen, Silje (25), Resepsjonist, Menighetsfakultetet 0358 Oslo

Nygård, Silje Mathea Kleftås (30), Kapellanvikar 0473 Oslo

Vesteraas, Magnus Grøvle (26), Redaktør 0445 Oslo

Kapellan i Søndre Follo prosti med tjenestested Drøbak og Frogn sokn:

Bleiktvedt, Arnstein (26), Prestevikar 0598 Oslo
Brekken, Marianne Hermann (29), Kapellan 0660 Oslo

Bråten, Irlin (29), Trosopplæringsmedarbeider 0457 Oslo

Elgvin, Johannes Thoresen (34), Kapellan & prostiprest i Tangen sokn og Drammen prosti 0660 Oslo

Emordi, Kingsley Emeka (36), Renhold, houseman og housekeeping 0575 Oslo

Grønvold, Jens Bjelland (33), Sjømannsprest/kapellan ved Sjømannskirken i London, LONDON SE16 7AB, UK.

Grøvle, Gunhild Vesteraas (28), Prestevikar 0445 Oslo

Iversen, Andreas Skolt (30), Kapellan i Askim menighet 1412 Sofiemyr

Karlsen, Silje (25), Resepsjonist, Menighetsfakultetet 0358 Oslo

Kvilstad, Josva Dammann (28), Kapellan 1384 Asker

Moss, Sara Elisabeth (29), Kapellan 2321 Hamar
Shanka, Yohannes M. (49), Kapellan 1285 Oslo
Skree Kristiansen, Kristine (34), Menighetsprest 4318 Sandnes

Sletten, Hilde Gunn (56), Prostiprest i vikariat 3478 Nærnes

Vesteraas, Magnus Grøvle (26), Redaktør 0445 Oslo

TILSETTINGER

BORG BISPEDØMME

Borg bispedømmeråd har i møte 5.12.2016 foretatt følgende tilsetting:

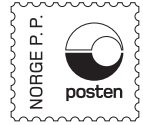
Jo Inge Bolstad som fengselsprest i Sarpsborg prosti med tjenestested Halden fengsel.

Han har bekreftet at han tar stillingen.

STAVANGER BISPEDØMME

Stavanger bispedømmeråd har tilsatt Anders Hildeng Næss som sokneprest i Stavanger domprosti med Varden sokn som særskilt arbeidsområde.

Den tilsatte har skriftlig bekreftet at han tar imot stillingen.

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, førstelektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Bokmeldingsansvarlig: Stipendiat Per Kristian Sætre. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg.

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord. Innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 600,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 825,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 8220.02.93882. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>